

PRITARTA

Alytaus miesto savivaldybės tarybos
2018 m. birželio 28 d. sprendimu Nr. T-208

PATVIRTINTA

Alytaus lopšelio-darželio „Linelis“
direktoriaus 2018 m. liepos 10 d.
įsakymu Nr. VK-26(1.5)

ALYTAUS LOPŠELIO-DARŽELIO „LINELIS“ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

Švietimo teikėjo pavadinimas – Alytaus lopšelis-darželis „Linelis“.

Teisinė forma – savivaldybės biudžetinė įstaiga.

Grupė – ikimokyklinio ugdymo mokykla.

Tipas – lopšelis-darželis.

Adresas – Jaunimo g.13, LT-63163 Alytus.

Elektroninis paštas – darzelis@alytauslinelis.lt

Telefonai – (8-315) 76 630; 76 631.

Vaikų ir vietos bendruomenės poreikiai

Alytaus lopšelio-darželio „Linelis“ (toliau tekste – Mokykla) Ikimokyklinio ugdymo programa (toliau tekste – Programa) siekiama tenkinti pagrindinius 1–6 metų amžiaus vaikų poreikius: saugumo, sveikatos, judėjimo, žaidimo, bendravimo ir bendradarbiavimo, pažinimo, saviraiškos. Programoje atsižvelgiama į individualius ir specialiuosius vaikų poreikius. Ypatingas dėmesys skiriamas adaptacijai. Specialiųjų poreikių vaikai integruojami į bendro ugdymo grupes.

Mokykla papildo vaiko ugdymą šeimoje, padėdama atskleisti vaiko gebėjimus bei juos ugdyti (teikia kvalifikuotą pedagoginę pagalbą). Šeimos dalyvavimas yra svarbi sąlyga stiprinant ir plečiant vaikų ugdymą grupėje, atsižvelgiant į namuose įgytus pomėgius ir žinias. Stengiamės jautriai reaguoti į tėvų poreikius, pageidavimus, prašymus, padėti sunkiai gyvenančioms šeimoms, bendradarbiauti, tartis su tėvais bei pateisinti jų lūkesčius.

Grupės komplektuojamos pagal vaikų amžių. Atsižvelgiama ir į tėvų pageidavimus. Darželį lanko skirtingų socialinių sluoksnių vaikai. Visi vaikai nori jaustis mylimi, fiziškai ir emocionaliai saugūs, pripažinti, įvertinti. Dauguma vaikų yra drąsūs, pasitikintys savimi, aktyvūs. Jiems svarbu išreikšti save, realizuoti aktyvios veiklos poreikį, žaisti ir bendrauti su kitais. Tačiau veikiant drauge, perimant kitų vaikų patirtį, kiekvienam svarbu išlaikyti individualumą, išsaugoti savąjį „aš“, pajusti sėkmę ir būti pripažintam, mėgstamam, įdomiam. Ikimokykliniame amžiuje sukaupta emocinė patirtis lemia tolesnį žmogaus gyvenimą, todėl stengiamės sudaryti sąlygas įvairių vaikų poreikių tenkinimui, kad vaikui būtų gera, kad jis jaustųsi laimingas gyvendamas „čia ir dabar“.

Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas

Mokykloje dirba išsilavinę ir kvalifikuoti pedagogai, gebantys keistis, aktyviai ieškantys naujovių ir jas įgyvendinantys. Mokytojai geba pagrįsti savo veiklą ir skleisti pozityvią darbo patirtį. Pedagogai dalyvauja kvalifikacijos tobulinimo renginiuose ir mielai dalijasi žiniomis bei gerą darbo patirtimi su kolegomis. Dauguma pedagogų pasirenkę kaitai, ieško naujovių ir diegia jas ugdymo procese, turi nemažai patirties ir gali užtikrinti kokybišką vaikų ugdymą.

Įstaigos savitumas

Priemonės „Inovacijos į ikimokyklinio ugdymo įstaigas“ dėka mokykloje atliktas patalpų ir įrangos atnaujinimo projektas. Įstaigoje sukurta estetiška, jauki, saugi, funkcionali aplinka. Įrengtas socialinių studijų ir muzikos kambarys su kompiuteriais, interaktyvia lenta, multimedija bei atnaujintos visų grupių žaidimų patalpos suteikė galimybę pedagogams įdomiau, turiningiau ir efektyviau organizuoti vaikų veiklą.

Svarbus dėmesys skiriamas kiekvieno vaiko pažinimui ir ugdymo individualizavimui. Planuojama tokią veiklą, kuri užtikrina sėkmingą kiekvieno vaiko ugdymą(-si). Manome, kad vaiko asmenybės formavimosi sėkmę gali užtikrinti tik tarpusavio pasitikėjimu bei pagarba grindžiamas šeimos ir darželio bendradarbiavimas, todėl tėvus priimame kaip ugdymo partnerius, įtraukdami juos į ugdymo procesą ir darželio gyvenimą. Bendradarbiaujant su ugdytinių šeimomis, siekiama kryptingo ugdymo, vienovės ir darnos, užtikrinama ugdymo tąsa ir kokybė, kuriama įstaigos bendruomenės kultūra, vertybės.

Panaudojant dzūkų krašto etninės kultūros paveldą ugdomas vaikų noras pažinti ir perimti tautos kultūros paveldą, puoselėjamos lietuvių liaudies tradicijos, bei skatinama vaikų kūrybinė saviraiška. Vaikų kūrybos darbeliais puošiamos grupės, kitos įstaigos patalpos.

Tėvų pageidavimu vaikams, norintiems tobulinti savo individualius gebėjimus, organizuojami papildomo ugdymo būreliai: dainavimo, choreografijos ir sporto (krepšinio).

Požiūris į vaiką ir jo ugdymą

Ikimokyklinis amžius yra labai svarbus žmogaus tarpsnis, nes šiuo laikotarpiu susiklosto asmenybės pagrindai. Suaugusiojo vaidmuo – sudaryti sąlygas, kad būtų maksimali ugdymo(si) sėkmės galimybė ir padėti vaikams nugalėti kliūtis jų tobulėjimo kelyje. Šiuolaikinis ugdymas grindžiamas supratimu, kad ugdymas(-is) yra konstruktyvi paties individo veikla, sudarant jam ugdymo(si) sąlygas bei suteikiant paramą. Vaikai ugdomi, remdamiesi sukaupta patirtimi, įgūdžiais bei jiems būdingais pasaulio pažinimo ir mokymosi būdais. Pedagogas privalo parinkti ugdymo metodus, kurie tenkintų individualius vaiko poreikius. Programa remiasi Lietuvos strateginiuose švietimo dokumentuose išskiriamosiomis prioritetinėmis laukiamų ugdymo rezultatų kryptimis: vaiko individualių galių, jo santykių su kitais plėtojimu ir įgalinimu mokytis (t.y. pozityviai nusiteikęs, bendraujantis ir bendradarbiaujantis bei aktyvus visuomenės narys, pasirengęs mokytis visą gyvenimą).

Grupės dažniausiai komplektuojamos atsižvelgiant į vaikų amžių, todėl Programoje pirmiausia orientuojamasi į atitinkamo amžiaus tarpsnio vaikų poreikius bei gebėjimus.

Programa parengta vadovaujantis Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu, Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu, Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis bei pagrindiniais teisiniais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo(si) veiklą: Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, Vaiko gerovės politikos koncepcija, Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Lopšelio–darželio „Linelis“ nuostatais.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Mokykla vaikų ugdymą(-si) organizuoja vadovaujantis šiais principais:

humaniškumo – vaikas gerbiamas kaip asmenybė, turinti ryškių prigimtinių bruožų, kuriuos reikia ugdyti; pripažįstama teisė būti kitokiam; vaikas turi galimybę išreikšti save, parodyti savo gebėjimus, kūrybiškumą.

tautiškumo – padedama augančiam vaikui natūraliai perimti lietuvių tautos kultūros vertybes, papročius, tradicijas, jas puoselėti bei kurti šiuolaikinę savo ir visuomenės tapatybę.

demokratiškumo – lygiavertė vaiko ir suaugusiojo partnerystė bei sąveika, kai aktyvus vaikas ir ugdytojas; gerbiama vaiko nuomonė, suteikiama galimybė pačiam rinktis veiklą, elgtis

savarankiškai, tačiau susitariama dėl kai kurių taisyklių.

visuminio integralaus – atsižvelgiant į vaiko visuminio pasaulio suvokimą, mąstymo bei veiklos konkretumą ir sinkretiškumą. ugdymo turinys sudarytas siekiant integruotai ugdyti visas vaiko kompetencijas; ugdymo proceso metu siekiama vertybinių nuostatų, jausmų, mąstymo ir veiksmų dermės, vaiko vidinio ir išorinio pasaulio vienovės.

diferencijavimo ir individualizavimo – atsižvelgiama į vaikų grupės ugdymosi poreikius ir kiekvieno vaiko individualumą sąlygojančius veiksnius: šeimos kultūrą, tradicijas, vaiko amžių, išsivystymo lygį, charakterį, temperamentą, pomėgius, išmokymo stilių, gebėjimus ir planuojama tokia veikla, kuri užtikrina sėkmingą kiekvieno vaiko ugdymą(si);

prieinamumo ir tęstinumo – ugdymo turinys atitinka 3-6 metų vaiko psichofizines galimybes, pažinimo ir raiškos būdus, bendravimo ir elgesio modelius; jį galima lanksčiai taikyti atsižvelgiant į kiekvieno vaiko individualius poreikius, galimybes siekiant darnaus vaiko ugdymo šeimoje, ikimokyklinėje grupėje bei tęstinumo priešmokyklinėje grupėje, o vėliau – mokykloje.

grįžamojo ryšio – nuolatinis ugdymo proceso vertinimas, auklėtojos veiklos refleksija, padedanti analizuoti pasiekimus ir siekti kokybinių pokyčių bei šeimos ir auklėtojų keitimasis informacija apie vaiko ugdymą(si).

konfidencialumo – teikiama informacija apie vaiko ugdymo(si) pasiekimus ir problemas tik asmeniškai šeimai.

Tėvų ir pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas grindžiamas pasitikėjimu, abipuse pagarba bei dėmesiu. Siekiama, kad Mokyklos personalas ir šeimos taptų ugdymo proceso partneriai. Sąveikaujant su šeima vadovaujamosi principu, kad viskas, kas daroma, yra vaiko labui.

III. TIKSLAS, UŽDAVINIAI, VERTYBĖS

Tikslas. Atsižvelgiant į pažangiausias mokslo ir visuomenės raidos tendencijas, kurti sąlygas, padedančias vaikui tenkinti prigimtinius kultūros, taip pat ir etninės, socialinius, pažintinius poreikius.

Uždaviniai:

- kurti estetišką, jaukią, saugią, funkcionalią ugdomąją aplinką, atliepančią skirtingo amžiaus vaikų poreikius bei garantuojančią vaikui turiningus, džiugius ir kūrybingus ikimokyklinius metus ;
 - saugoti ir stiprinti vaikų psichinę bei fizinę sveikatą, formuoti sveikos ir saugios gyvenamosios sampratą bei lavinti įgūdžius;
 - aktyviai bendradarbiaujant su šeima atskleisti kiekvieno vaiko prigimtines galias, ugdyti įvairius gebėjimus, puoselėti individualybę;
 - siekti, kad vaikas patirtų pažinimo džiaugsmą, nuostabą atsivėrus paslaptį muzikos garsų, spalvų, formų pasauliui bei sudaryti jam galimybes visa tai išreikšti;
 - ugdyti vaiko pasitikėjimą savimi, savarankiškumą, iniciatyvumą, kūrybiškumą, gebėjimą derinti savo bei kitų vaikų interesus, pajusti bendros veiklos malonumą bendraujant ir bendradarbiaujant tarpusavyje bei prisiimti atsakomybę;
 - pratinti vaikus gyventi sudėtingame ir greitai besikeičiančiame pasaulyje, parodant vaikams, kad visi sunkumai nugalimi, tik reikia stengtis ieškoti sprendimų, siekiant tikslo;
 - puoselėti vaikuose dorovines vertybes ir padėti pamatus ugdam darbštų, dorą, sąžiningą žmogų, besirūpinantį visuomene, gamta, aplinka, savo šalimi;
 - ugdyti tautinę savimonę, skatinti gerbti etninę kultūrą, puoselėti meilę dzūkų krašto papročiams, kalbai, tradicijoms; ugdyti pagarbą gyvybei ir gamtai.

Vertybės:

orus, laisvas, aktyvus, bendraujantis ir bendradarbiaujantis, sėkmingai besimokantis, kūrybingas vaikas.

IV. UGDYMO TURINYS, METODAI, PRIEMONĖS

Programos turinys atskleidžiamas per kompetencijas, kurias vaikas turi įgyti iki 6 metų. Ugdytinos kompetencijos programoje sąlyginai priskiriamos vienai kuriai pagrindinių kompetencijų sričių (socialinei, sveikatos saugojimo, pažinimo, komunikavimo, meninei), nors visos jos daugiau ar mažiau tarpusavyje viena su kita susijusios (1 priedas).

Kadangi vaikai vystosi labai individualiai, būdingi staigūs raidos šuoliai, todėl vaiko gebėjimus tik labai sąlyginai galima priskirti tam tikram amžiui. Programoje vaikų amžius siejamas su pasiekimų žingsniais: 1, 2, 3 žingsniai orientuoti į 1–3 metų amžiaus vaikų gebėjimus; 4, 5, 6 žingsniai orientuoti į 4–6 metų amžiaus vaikų gebėjimus.

Ugdymo siekiamybė – saugiai besijaučiantis, pozityviai bendraujantis, aktyviai dalyvaujantis, savo aplinką ir šalį gerbiantis, mokytis nusiteikęs, kūrybingas vaikas.

Ugdymo(si) turinys yra tai, kas siūloma vaikui arba ką siūlo jis, kad ugdytūsi numatytas vertybes, gebėjimus, įgytų būtiną gyvenimišką patirtį atsižvelgiant į vaikų amžių ir jų supratimo lygį. Ugdymo turinys visai grupei pritaikomas orientuojantis į grupę lankančių vaikų poreikius, ypatumus bei turimas kompetencijas. Temos parenkamos pagal sezoniškumą, kasdieninio gyvenimo aktualijas, iškilusias problemas, vaikų pasiūlytas idėjas ir t.t.

Programoje numatytų kompetencijų realizavimui panaudojami įvairūs ugdymo(si) metodai, būdai, padedantys vaikams atsiskleisti, skatinama jų saviraiška bei siekiama, kad numatytas ugdymo(si) turinys taptų vaiko savastimi. Tai įvairūs kūrybiniai-interpretaciniai, modeliavimo, skatinimo-inicijavimo-motyvaciniai, pagalbos-paramos ir kiti metodai, kurie leis įgyvendinti į vaiką ir jo kompetencijų plėtotę orientuotą ugdymo programą.

Organizuojant ugdymo(si) procesą, atsižvelgiama į „interneto amžiaus“ vaikų ypatumus ir poreikius: sudaromos galimybės pačiam vaikui susikurti, keisti, pertvarkyti grupės aplinką (įsirengti žaidimų vietas, pernešant žaislus ir daiktus iš vienos erdvės į kitą ir t.t.), kuriamos ugdymo(-si) situacijos, kupinos žaislų, nuotykių, atradimų; skatinančios spręsti problemas, tyrinėti ir kritiškai mąstyti, diskutuoti apie pamatytas realaus gyvenimo problemas, matytus filmus, skaitytas knygeles, dalytis veiklos sumanymais, mintimis, mokantis susitarti, veikti drauge, padėti vienas kitam, kurti ir įgyvendinti bendrus projektus.

Į grupę kviečiami menininkai, sportininkai, įvairių profesijų atstovai, ugdytinių tėvai, seneliai ir kiti svečiai. Auklėtoja ir tėvai kartu aptaria, kokių vaiko pasiekimų jie tikisi, kaip vaikas mokysis, kaip jam galima padėti, kaip sukurti tinkamą aplinką ugdymo įstaigoje ir namuose.

Ugdymo aplinka turi būti saugi, jauki, primenanti namus, kviečianti, skatinanti eksperimentuoti, kurti, lengvai prieinama, patogi, labili, atitinkanti vaiko raidą. Grupės aplinką įtakoja vaikų amžius. Ugdymui išnaudojamos visos grupės erdvės. Kiekviename grupės veiklos centre žaislų ir priemonių turi pakakti keliems vaikams. Veiklos centrai tampa laboratorijomis, kuriose patys vaikai mokosi žaisdami ir naudodami įvairias priemones. Vaikai keliauja iš vieno centro į kitą. Sudaromos sąlygos žaisti su šiuolaikinio vaiko poreikius atitinkančiais žaislais. Šalia jau įprastų žaislų, esant galimybėms, turi atsirasti kompiuteriai, fotoaparatai, interaktyviosios lentos ir kt. Tai suteikia galimybę patiems vaikams ieškoti informacijos enciklopedijose, kompiuteriuose, žiūrint ugdymo filmukus ir t.t.

Pagrindinė ugdymo(si) organizavimo forma yra įvairi vaikų veikla. Tai individuali vieno vaiko veikla, mažos grupės vaikų veikla ar visos grupės auklėtojos organizuota veikla. Žaidimas – pagrindinė vaikų veikla. Kitos veiklos formos: projektai, išvykos, ekskursijos, veikla centruose. Ugdymo priemonės: vaizdinės, informacinės, grupės, lauko aikštelės įranga, universalūs žaislai ir žaidimai, medžiaga ir priemonės meniniam ugdymui, muzikavimui, muzikos klausymui, judesiui ir šokiui, statybinė medžiaga, sporto inventoriūs, vaikų grožinė, pažintinė literatūra ir kt.

Sudaromos sąlygos kuo įvairesnei, nevienodo sudėtingumo veiklai ir galimybės, skatinančios rinktis veiklą. Padrąsinama vaiką įgyvendinti tai, ką jis yra sumanęs, skiriama jam laiko ir dėmesio, džiaugiamasi jo pastangomis ir pasiekimais.

V. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo(si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas ir apibendrinimas. Vertinimas turi būti atliekamas taip, kad garantuotų psichologinį saugumą, gerą vaiko savijautą, padėtų išgyventi sėkmės jausmą, motyvuotų ugdytis bei įveikti sunkumus.

Auklėtoja nuolat stebi ir fiksuoja vaikų veiklą ar elgesį. Vaikų stebėjimas numatomas savaitiniuose ugdymo planuose.

Vaiko pasiekimai įvertinami du kartus per mokslo metus: spalio mėnesį daromas pirminis vertinimas, gegužės mėnesį – baigiamasis vertinimas (apibendrinant pokyčius, įvykusius per mokslo metus). Prireikus atliekami tarpiniai vaiko pasiekimų vertinimai.

Ugdymo pasiekimų vertinimo vykdytojai ir dalyviai: vaikai, tėvai, pedagogai.

Vaiko pasiekimai vertinami vadovaujantis šiais vertinimo kriterijais: ugdymo(si) pasiekimų vertinimas yra visuminis. Jis vyksta nuolat, kad vaikas kiekvieną kartą neliktų nepastebėtas, o tėvai gautų aiškią ir savalaikę informaciją apie vaiką; vaikas vertinamas ir pagal atskirų ugdymo sričių pasiekimus; vertinant atsižvelgiama ne į vaiko nesėkmės, o jo daromą pažangą; vertinant vaiko pasiekimus laikomasi vertinimo ir jų pateikimo etikos reikalavimų, užtikrinamas jų laikymo saugumas.

Ugdymo pasiekimų vertinimo metodai ir būdai: stebėjimas, pokalbiai su vaiku natūralioje kasdieninėje aplinkoje, vaiko veiklos ir kūrybos produktų analizė, vaiko kalbos, veiklos garso bei vaizdo įrašai, pokalbiai su vaiko tėvais.

Vertinimo medžiaga kaupiama individualiuose vaikų pasiekimų aplankuose. Juose kaupiami vaiko veiklos pėdsakai: dailės, kūrybiniai darbeliai, žodiniai pasakojimai, samprotavimai, rašytinės kalbos pavyzdžiai, pedagogų ar kitų ugdytojų atsiliepimai apie vaiko daromą pažangą, nuotraukos, kitas įvairių formų vaiko veiklos fiksavimas.

Vertinimo rezultatai aptariami individualiai pokalbiuose su tėvais, su Mokyklos administracija, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogais, metodinės grupės susirinkimuose, Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose. Mokytojų tarybos posėdžiuose pedagogai pateikia bendrą informaciją apie grupės pasiekimus, siejant juos su grupės ugdymo tikslais.

VI. PANAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. ISAK-627.

Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius. 2006.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Vilnius. 2014 m.

Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. Vilnius. 2015.

Vaiko teisių konvencija. Lietuvos nacionalinis UNICEF komitetas. 2000.

Vaikų brandumas mokyklai. Vilnius. 2001.

1. SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

Pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės
1.1. Emocijų suvokimas ir raiška		
Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.		
Esminis gebėjimas. Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atsiliepia į kito jausmus (užjaučia, padeda).		
1-asis žingsnis Mimika, kūno judesiais ir garsais reiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą vėl jiems sugrįžus. Nerimauja pamatęs jam nepažįstamą žmogų.	Kai suaugusysis greta, vaikas drąsiai tyrinėja aplinką. Ko nors išsigandęs, bėga pas suaugusįjį ir nori būti jo raminamas. Atsiskykęs su tėvais liūdi, verkia, susitikęs vėl džiaugiasi Krykštauja, kai suaugusieji su juo žaidžia. Verkia, kai yra alkanas, šlapias ar ilgesniam laikui paliktas vienas.	Paimti, priglausti ir pamyluoti mažylį, kai jis atsiskiria nuo tėvų. Stengtis nukreipti jo dėmesį, užimant įdomia veikla, atitraukti nuo liūdesį keliančių situacijų, užtikrinti saugumą, suteikti džiugių, potyrių. Stengtis suprasti jo emocijų reiškimo ženklus ir pasirūpinti, kai yra liūdnas ar piktas. Leisti stebėti įvairias emocijas veidrodyje, kad matytų save ir savo veido išraišką.
Atspindi kitų vaikų emocijų raišką (kartu juokiasi arba nusimena, jei kuris verkia).	Kai grupėje ima verkėti kitas vaikas, gali pravirkėti ir šalia esantis.	Sodinant šalia du ar tris vaikus, visiems parūpinti žaislų, kad turėtų su kuo žaisti ir galėtų vienas kitą stebėti, mėgdžioti ir mokytis bendrauti
2-asis žingsnis Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingai (nuo silpno niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau būdinga greita nuotaikų kaita.	Ilgesnį laiką pabūna linksmas arba ramus, bet kai pavargsta ar kitas vaikas atima žaislą, nuotaika pasikeičia (ima pykti, verkėti ar kitaip sureaguoja). Džiaugsmą išreiškia šypsodamasis ar kvatodamas balsu.	Kalbinti vaiką, pavadinti jo reiškiamas emocijas stebint veidrodyje. Pasirūpinti vaiku, kai blogai jaučiasi. Žaisti žaidimus, per kuriuos galima įvardinti, kaip jaučiasi ir elgiasi jis pats ir šalia esantis draugas. Įvardyti draugo nuotaiką: linksmas, liūdnas ar piktas. Skatinti užjausti, paguosti. Kartu su vaiku vartyti knygeles, kuriose veikėjai yra skirtingos nuotaikos, dainuoti daineles. Žaisti žaidimus panaudojant žaislus („Šuniukas džiaugiasi“, „Lėlytė juokiasi“, „Meškutis liūdi“, „Katinėlis pyksta“ ir pan.
Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo emocijų išraiškas (džiaugsmo, liūdesio, pykčio).	Vartant knygeles paklaustas vaikas atpažįsta ir parodo paveikslėlių, vaizduojantį tam tikrą veikėjo nuotaiką (besijuokiantį, liūdintį ar verkiantį kiškutį, meškutį ir pan.) Užjausdamas verkiantį draugą duoda jam savo žaislą.	Įvardyti vaikų bei savo emocijas. Skatinti paglostyti draugą, jei jis liūdnas, užjausti ir nuraminti verkiantį. Žaisti žaidimus su lėlėmis ir kitais žaislais atspindint skirtingą jų nuotaiką.
3-iasis žingsnis	Ant ko nors supykęs vaikšto	Jautriai reaguoti į vaiko rodomus

Pradeda atpažinti, ką jaučia. Pradeda vartoti jų raiškos žodžius ir pavadinimus.	pasipūtęs ir įvardija šį jausmą pareikšdamas, kad jis piktas („aš pykstu“).	emocijų ženklus, juos pavadinti, apibūdinti, skirtingai reaguoti, padėti atrasti naujų emocijų raiškos būdų.
Pastebi kitų žmonių reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (glosto, jei jis nuliūdęs, pasitraukia šalin, jei piktas).	Jei kuris vaikas šypsodamasis jam tiesia žaislą, pats irgi nusišypso, pradeda su juo žaisti. Kai kitas vaikas atima žaislą, dažniausiai verkia, laukia auklėtojos ar kito suaugusiojo pagalbos.	Jautriai reaguoti į vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu; jei jis liūdi, paguosti, paglostyti. Pratinti atsiprašyti ir susitaikyti. Žaisti žaidimus, demonstruojant vis kitokią emocinę išraišką.
4-asis žingsnis. Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose jaučia vis skirtingas emocijas; jas išreiškia mimika, balsu, poza. Pavadina pagrindines emocijas.	Pasako, kad supyko, kai draugas su juo kartu nežaidė, kad ką nors švenčiant buvo linksma. Paprašytas prieš veidrodį nutaiso linksmą, liūdną, piktą veido išraišką. Atlieka užduotį (pažymi savo nuotaiką klijuojamais nuotaikų veideliais).	Įvairiose situacijose paprašyti vaiką žymėti ir apibūdinti savo nuotaiką, parenkant tuo metu ją atitinkantį nuotaikos veidelį. Skaityti knygeles apie jausmus ir jų išraišką. Pasiūlyti kitų idėjų nuotaikoms ir jausmams tyrinėti.
Atpažįsta bei geriau supranta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus ir atitinkamai reaguoja.	Pažiūrėjęs į kitą vaiką (suaugusįjį) pasako, ar jis linksmas, ar liūdnas. Pastebėjęs supykusį šalia žaidusį draugą, pasitraukia nuo jo į šalį, (bėga pas auklėtoją).	Skatinti pastebėti bendraamžių savijautą. Pasiūlyti imitacinių žaidimų, skatinančių pavaizduoti kitų žmonių ar pasakų veikėjų nuotaiką.
Pradeda suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo metu liūdna).	Paklaustas pasako, kad jam linksma, o draugui nelinksma (ir atvirksčiai).	Skatinti pasakyti ir apibūdinti, kaip jaučiasi jis pats ir kiti.
5-asis žingsnis Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo.	Rodo nupieštą savo piešinį ir aiškina: „Čia aš su savo mažu broliuku. Man buvo smagu ir juokiausi, kai jis pastatė bokštą.“	Skatinti reikšti savo jausmus, emocijas žaidžiant, dainuojant, šokant, piešiant ir kitose situacijose bei juos aptarti.
Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti).	Pastebi, kad jos draugė liūdna, nes taip pat nori būti mama žaidžiant „Šeimą“ ir pakviečia būti ją kita mama, paaiškindama, kad abi jos eis pasivaikščioti su „savo vaikais“.	„Ryto rato“ metu kalbėtis apie vaikų savijautą, skaityti apie tai knygeles, žaisti vaidmenų žaidimus, siūsti atvirukus draugams ir kt.
Pradeda kalbėtis apie jausmus su kitais: pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.	Kai susipyksta su draugu dėl žaislo ir įsikišus auklėtojai paaiškina, kad nori to paties žaislo, kaip ir draugas, patiriamas sutinka žaisti su tuo žaislu paeiliui.	Pratinti vaikus žodžiais išreikšti įvairiose situacijose kilusius jausmus. Skaitant įvairius tekstus išryškinti jų veikėjų veiksmus, poelgius, nuotaikas.
6-asis žingsnis Pakomentuoja savo jausmus bei juos sukėlusias situacijas ir priežastis.	Vaikas aiškina: „Aš myliu savo katinėlį, bet pykstu, kai jis savo nagučiais mane braižo“./ Mamai pasakoja apie tos dienos nuotaikų kaitą.	Kalbėtis apie tai, kada buvo linksma, kada liūdna. Aptarti ir paskatinti pasamprotauti, kas pradžiugino, gal nuliūdino ar papiktino ir kodėl?
Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas,	Pakviečia kitą žaisti kartu, jei šis atrodo draugiškai nusiteikęs, arba praneša auklėtojai, jei kuris vaikas liūdi ar reikia pagalbos.	Kalbėtis su vaikais, kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. Inicijuoti žaidimus,

pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir stengiasi geranoriškai padėti.		kuriuose reikia susitarti ir geranoriškai bendradarbiauti.
Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.	Žino ką galima daryti, kai kas nors erzina, atima žaislus ar kitaip negerai elgiasi. Užgautas ar suerzintas nepuola muštis, bet ateina ir pasako auklėtojai.	Skatinti vaikus nesivelti į jokias muštynes, pranešti auklėtojai apie konfliktą. Aptarti su vaikais, ką galima daryti nepageidaujamosiose situacijose.
1.2. Savivoka ir savigarba		
Vertybinių nuostata. Save vertina teigiamai		
Esminis gebėjimas. Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas (mergaitė), priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.		
1-asis žingsnis Reaguoją į pasakytą savo vardą. Pradedą jausti savo kūną: apžiūrinėja, tyrinėją rankas, kojas, stebi jų judėjimą.	Pašauktas vardu, pasuka galvą, žiūri. Žaidžia su savo rankytėmis Liečia kitų ausis, nosį, akis, plaukus. Atlieka elementarius veiksmus su žaislais, daiktais. Pamatęs žaislą, su kuriuo žaidė vakar, kartoją veiksmus su juo ir kitą jausdamas, kad gali tai daryti, kas stiprina jo savojo „aš“ pajautimą.	Kreiptis į vaiką vardu, stebėti jo emocijas ir veiksmus. Žaisti žaidimus su vaiko kūno dalimis, jas įvardijant, ploti katučių vaiko rankomis. Kartoti tuos pačius garsus ir judesius. Laikytis nustatyto dienos ritmo ir ritualų.
Šypsosi, krykštaują, kai aplinkiniai maloniai bendraują su juo.	Pamatęs ateinančią mamą, šypsosi, tiesia rankas.	Pasitikti ir išlydėti vaiką šiltai, su šypsena, pamyluoti, panešioti, pagirti.
2-asis žingsnis Turi savo kūno išorės vaizdinį: atpažįsta savo atvaizdą veidrodyje ir nuotraukose. Pavadiną kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti.	Parodo save neseniai darytose šeimos, vaikų grupės nuotraukose ir pasako savo vardą. Žiūrėdamas į save veidrodyje, liečia rankomis savo kūno dalis o ne atvaizdą veidrodyje. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis prašo to nedaryti. Sulaikius bėgantį, veržiasi iš rankų, reiškia protestą.	Žaisti su vaiku lietuvių liaudies žaidimus, judinant rankes, kojeles, liečiant nugarytę, pilvuką. Nuolat kartoti kūno dalių pavadinimus. Pasiūlyti puoštis karoliais, kepurėmis, kaspinais stebint save veidrodyje. Sudaryti pasirinkimo situacijas. Naudoti tik būtinus draudimus. Vaiko protestą suprasti kaip jo poreikių ir norų išraišką, o ne kaprizus.
Džiaugiasi galimybėm judėti, atlikti įvairius veiksmus, kalbėti, tikisi suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo.	Krykštaują, kai jam paplojama, džiaugiasi kai jis pagiriamas. Prieina prie suaugusiojo, kad parodytų, ko išmoko.	Nuolat skirti vaikui pakankamai individualaus dėmesio: domėtis, ką jis veikia, pritarti šypsena, pagirti, pasidžiaugti pasiekimais. Kartu žaidžiant įtraukti vaiką į diskusiją, kas jam patinka ir kas nepatinka.
3-iasis žingsnis Kalbą pirmu asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savąjį „aš“ siejį su savo veikla, turėjimu. Suvokia, kas jis – berniukas ar mergaitė,	Pasako savo vardą. Atpažįsta savo drabuželius, savo atsineštą žaislą ir jį parodo, pasako „čia mano“. Paklaustas „Kas tu esi – berniukas ar mergaitė?“, atsako: „aš – berniukas“ („mergaitė“). Pasako, ką turi., ką daro,	Bendrauti su vaiku suteikiant jam progą sakyti: „aš, „tu“ „jis“. Dažnai įvardyti daiktus, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą. Komentuojant veiklą, irgi vis paminėti vaiko vardą. Žaist žaidimus „Mano kūnas“, „Mano-

pavadina		tavo“ ir kt.
Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir vaikai jį mėgsta ir priima.	Rodo suaugusiajam savo žaislus, daiktus, nori, kad suaugusysis stebėtų tai, ką jis daro ir kaip tai daro, nori būti matomas, giriamas.	Pasidžiaugti, jei vaikas ką padarė (pvz., nupiešė, padeklamavo, padainavo) ir jam girdint pagirti, papasakoti atėjusiems jo pasiimti tėvams Pakabinti vaiko darbelius taip, kad jis juos matytų.
4-asis žingsnis Supranta, kad turi savo norų, jausmų pasaulį, pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kitas. Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.	Giriasi, kad turi daug draugų, kad ir auklėtoja yra jo draugė. Pasakoja auklėtojui, ką veikė per išėgines dienas, o šeimos nariams – ką veikė darželyje. Bando nutylėti savo prasižengimus.	Pasiūlyti temas: „Kas aš esu?“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“ ir kt. Paskatinti vaikus kalbėti apie save, savo įspūdžius, jausmus. Stebėti, ar nėra nepakankamo savęs vertinimo ženklų (jei taip, tai kas nutiko ir kodėl?). Dažnai kartoti koks vaikas yra ypatingas ir svarbus kitiems.
5-asis žingsnis Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo, apibūdina savo išvaizdą, atpažįsta save nuotraukose ir suvokia, koks bus, kai užaugs.	Parodo save iš namų atsineštose ir darželio nuotraukose. Pasako, kad jo vardas, akių spalva užaugus bus tokie patys, tik jis bus jau ne berniukas, o vyras (ne mergaitė, o moteris).	Kalbėti su vaiku apie jo praeitį, dabartį, ateitį. Pasiūlyti veiklas „Mano kūnas“, „Mano norai“, „Mano kalba ir, kiti gebėjimai praeityje ir dabar“. Pasiūlyti žaisti žaidimus, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje.
Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, noriai kalba apie šeimą, draugus.	Dažnai pasakoja, ką veikė namuose su mama, tėčiu ar kitais šeimos nariais. Atėjusiems jo paimti tėvams aprodo grupę, pasakoja apie tai, ką veikė grupėje su draugais bei auklėtoja. jis	Dažnai kalbėtis su vaikais apie jų šeimos narius, tėvelių darbus, namų šventes, organizuoti šeimos dienas darželyje ir išvykas į tėvų darbovietes. Turėti nuotraukų albumėlius (savo grupės ir vaiko šeimos). Rengti grupės šventes, prisistatymus tėvams bei kitoms darželio grupėms.
Savęs vertinimas nėra pastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.	Vieną dieną vaikas sako, kad jis yra geras, nes auklėtoja jį pagyrė. O kitą sako, kad blogas, nes auklėtoja ant jo supyko. Kartais vaikas nenori eiti į darželį, nes draugai su juo nežaidžia (nors iš tiesų su juo nežaidžia tik tas vaikas, su kuriuo jis nori žaisti).	Kalbėtis su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. Dažniau kreiptis į vaiką vardu, pagiriant ir jį, ir jo gebėjimus. Pastabas išsakyti konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant to su jo asmenybe. Paskatinti vaikus keisti žaidimo partnerius, įtraukti į žaidimus mažiau populiarius vaikus. Pratinti vaikus atsiprašyti bei sakyti malonius dalykus, komplimentus vienas kitam. Inicijuoti įvairius žaidimus: „Pagirk draugą“ ir kt.
6-asis žingsnis Vis geriau suvokia savo norus, jausmus,	Nupiešia save ir pakomentuoja, kaip atrodo, ką veikia, ką jaučia. Su kitais žaisdamas, bendraudamas stengiasi	Paskatinti samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą: kur, kada, su kuo buvo, ką veikė ir pan.

savybes, gebėjimus, Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksinti, padėti ir kt.) geba atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. Sieja save su šeima, bendruomene.	elgtis draugiškai (atsisako suduoti kitam, suprasdamas, kad skaudės). Nėpyksta, jei mato, kad kas netyčia bėgdamas jį užgavo ir pan. Pasakoja apie šeimą, bendruomenę, Tėvynę.	Pasiūlyti idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių tyrinėjimams. Leisti vaikui pačiam rinktis, nepažeidžiant jo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių. Skatinti pozityviai reaguoti į savo klaidas, pastebėti juokingą pusę jose, kartais leisti sąmoningai suklysti, parodyti, kaip galima juoktis iš savo neapsižiūrėjimų, apsirikimų.
Save apibūdina, nusakodamas fizines ir elgesio, kitas savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę.	Pasakodamas apie save pasako savo vardą, pavardę, apibūdina išvaizdą, pomėgius, kur gyvena (namo ir gatvės pavadinimą), kas tėvai ir kiti šeimos nariai („gyvenu su tėčiu, mama ir broliuku; mamai ir tėčiui esu dukra broliui – sesė“ ir pan. Pasako, kad gyvena Lietuvoje Alytaus mieste (ar kaime).	Skatinti pokalbius, diskusijas apie grupės vaikų pomėgius, elgesio, išvaizdos savybes, jų išskirtinumą, lytį, draugus ir jų gebėjimus bei norus, taip pat apie savo šeimą, gyvenamąją vietą, Tėvynę.
Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kito asmens palankumo jam ar nepalankumo ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti ir kt.).	Iš veido išraiškos, pasakytų žodžių, intonacijos supranta, kada kitas asmuo palankiai ar nepalankiai nusiteikęs jo atžvilgiu.	Pasiūlyti įvairių idėjų veiklai, skatinančiai tyrinėti kitų asmenų palankumo (nepalankumo) vaikui ženklus bei aiškintis jų priežastis.

1.3. Santykiai su suaugusiais

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais.

Esminis gebėjimas. Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.

1-asis žingsnis Verkia atsiskirdamas nuo artimųjų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą.	Kai atsiskiriant nuo tėvų, auklėtoja paima vaiką ant rankų, jis atsisuka į tėvus, pravirksta, tiesia į juos rankas, tačiau myluojamas bei kalbinamas nurimsta ir susidomi jam rodomais žaislais, objektais.	Padėti vaikučiui pajauti prierašumą kitam asmeniui, kuris juo rūpinasi (auklėtojai): palaikyti su juo akių kontaktą, jam nusišypsoti, paglostyti jį, panešioti, parūpinti vaikui įdomių žaislų, pažaisti su juo. Užtikrinti vienodą dienos ritmą grupėje, taip pat ir namuose. Sužinoti iš tėvų ir taikyti tokius pačius, kaip ir namuose, vaiko raminimo būdus.
Atpažįsta besirūpinantį juo suaugusįjį asmenį, džiaugiasi jį pamatęs,	Šypsosi ir džiaugsmingai reaguoja, kai jį kalbina juo besirūpinantis auklėtoja ar jos padėjėja. Šliaužia, ropoja, eina	Rodyti asmeninį dėmesį vaikui: kalbinti, šypsotis, žaisti su juo. Bendraujant atsakyti šypsena į

atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.	prie juo besirūpinančiojo, tiesia rankas, kad šis jį paimtų, kai į grupę įeina nepažįstamas žmogus.	vaiko šypsena, pakartoti vaiko sakomus žodžius, nusišypsoti ir palaukti, kol vaikas atsakys šypsena, kalbinti ir laukti jo atsako.
2-asis žingsnis Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo.	Verkia ar sunerimsta, atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau ramina glaudžiasi prie auklėtojo, susidomi žaislais ir žaidimais su jais.	Sukurti atsisveikinimo su tėvais ritualus ir stengtis jų laikytis: apsikabinti, pamojuoti ir kt. Grupėje turėti įdomių žaislų, žaidimų ir kurį laiką pažaisti su vaiku, kol nusiramins ir įsitrauks į veiklą.
Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio asmens, mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus, ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas jo pritarimo, vykdo jam suprantamus prašymus, kreipiasi į jį pagalbos.	Vaikas rodo suaugusiajam jausmus (apkabina, pamyluoja arba nususuka, atstumia). Išprašo iš suaugusiojo to, ko nori: panešioti, padainuoti, paskaityti. Mėgsta, kai jo žaidimą stebi, juo žavisi, jam pritaria juo besirūpinantis suaugęs žmogus. Ką nors darydamas, pasižiūri į suaugusiojo veidą ir pamatęs šypsena, daro toliau, o jei griežtą, sustojęs žiūri, laukia, pritarimo. Pargriuvęs ir pamatęs išgąščio išraišką, pravirksta.	Stengtis, kad bendravimas su vaiku būtų pozityvus. Vaikui supykus ar užsispyrus, jautriai reaguoti, aiškintis priežastis. Padėti vaikui taikyti vis daugiau būdų savo poreikiams išreikšti. Pastebėjus, kad vaikui reikia auklėtojos dėmesio, padrašinti, paskatinti jį ir būti jam trūkstamos informacijos teikėju pagalbininku, bet kartu žaisti su juo taip, kad šis jaustųsi lyderiu. Raiškia veido mimika reaguoti į tinkamus ar netinkamus vaiko veiksmus, poelgius.
Baiminasi nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos ir neįprastų žaislų.	Vaikas bijo eiti iš grupės į salę, bet vedamas už rankos ten eiti sutinka. Stebėdamas salėje vykstantį spektaklį kartais verkia išsigandęs kokio nors personažo ar jo keliamo triukšmo. Grupėje šalinasi judančių ir neįprastai skambančių žaislų.	Pristatyti vaikams naują aplinką ir žaislus, supažindinant, kaip jie atrodo, kaip juda, kokius garsus jie skleidžia ir pakviesti vaikus juos kartu išbandyti, pažaisti ką nors malonaus. Prieš einant į salę nuteikti vaiką teigiamai, supažindinti, ką jie veiks, ką matys ir tinkamai juos nuteikti.
3-iasis žingsnis Lengviau atsiskiria nuo tėvų nei antraisiais metais.	Dažniau išlieka ramus, kai artimieji atsisveikina ir išeina.	Bendradarbiauti su tėvais, informuoti juos apie įstaigoje praleistą vaiko dieną, naujus jo pasiekimus, įgūdžius, interesus.
Drąsiai veikia, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja suaugusius, bet žaisdamas savaip pertvarko jų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori pats savarankiškai veikti, tikisi palaikymo,	Žaisdamas vaikas mėgdžioja tėvo, motinos, auklėtojos ir jos padėjėjos veiksmus, palydėdamas girdėtais žodžiais intonacijomis: ruošia valgyti, maitina lėlytes, eina pasivaikščioti, šluoja grindis, valo dulkes ir t.t. Pats vaikas susiranda žaislus, naudoja žaislų pakaitalus. Nemėgsta, kad suaugusysis siūlytų žaidimo veiksmų seką, bet džiaugiasi pagyrimu.	Pritarti vaiko iniciatyvai ir užtikrinti saugumą (reikalingu metu atskubėti į pagalbą). Parūpinti žaislų, kitų atributų. Pratinti naudoti daiktų pakaitalus (vietoje bandelės – kubelį ir pan.), persikūnyti ir tapti kuo nors – mama, tėveliu, pardavėju; gydytoju ir pan. Įsijungti į žaidimą, stengiantis

kartais užsispiria ir ne visada priima teikiamą suaugusiojo pagalbą	Dažnai kartoja „aš pats“, nesileidžia nurengiamas, aprenngiamas, bando tai padaryti pats.	jį praturtinti (ką nors pirkti ir pan.), kalbėtis su vaiku apie tai, kas žaidžiama. Jei vaikas užsispiria stengtis jo dėmesį nukreipti į kitą veiklą.
Nepažįstamus žmones stebi ramiai, kai šalia ar netoliese yra auklėtoja.	Smalsiai apžiūrinėja į grupę atėjusius svečius, paima jų duodamą žaislą, jeigu šalia yra auklėtoja.	Į grupę kartais pasikviesti svečių (jų tėvus, senelius) dalyvauti ugdymo procese, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis.
4-ais žingsnis Lengvai atsiskiria nuo tėvų, jaučiasi saugus bei rodo pasitikėjimą auklėtoja, guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi bendradarbiauja su ja, priima pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. Paklaustas pasako savo nuomonę. Dažniausiai laikosi tvarkos.	Atsisveikina su tėvais ir pats bėga į grupę, susiranda su kuo ir ką žaisti. Įsitraukia į auklėtojo pasiūlytą veiklą, vykdo užduotis, klausia patarimų, prašo priemonių, kalbasi su auklėtoja, ką ir kaip daro, parodo ir paaiškina, ką padarė. Paklauso auklėtojos patarimo kaip naudotis daiktais, įrankiais, kaip rengtis ir pan.	Kviesti tėvus dalyvauti grupės veikloje. Organizuoti bendrus renginius. atvirų durų dienas Dėl išvykų, švenčių, renginių ir kitais klausimais tartis su vaikais bei jų tėvais. Skatinti vaikus išsakyti savo norus, sumanymus ir padėti juos įgyvendinti. Padėti vaikams kontroliuoti savo elgesį, laikytis nustatytos tvarkos. Paskatinti vaiką kalbėti apie tai, kas jam negerai, kas supykde, padėti rasti tinkamą išeitį, nusiraminti.
Kalbasi ir ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia jo arba netoliese matosi auklėtoja .	Vaikas kalbasi su į grupę pakviesta viešnia (kito vaiko senele) stebėdamas jos veiklą ir pats prisijungdamas.	Kviesti į grupę vaikams įdomius žmones ir skatinti vaikus ką nors veikti drauge.
5-asis žingsnis Rodo, prašo, siūlo, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą. Priima su veikla susijusius suaugusiojo siūlymus, elgesio ribas, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, taisyklių, bet stipriai susijaudinęs, išsigandęs supykęs, gali priešintis suaugusiajam.	Paprašo auklėtojos pabūti viešnia ir ją vaišina „arbata“ ir „šokoladu“ arba būti ligoniu ir ją „gydo“: „klausosi širdies ritmo“, „pamatuoja temperatūrą“, „suleidžia jai vaistus“ ir auklėtojai paprašius, „išrašo receptą“, liepia gultis į „ligoninę“. Pamatęs kitų vaikų padarytą netvarką, mergaitė prieina prie auklėtojos ir pasako, kad vaikai nesilaiko nustatytų grupės taisyklių ir laukia, ką pasakys auklėtoja. Patvirtinus, kad žaislų mėtyti negalima, o baigus žaisti, juos reikia sudėti į savo vietą, nubėga jiems tai pranešti.	Vaikams prašant įsitraukti į jų žaidimus, atliekant antraeilus vaidmenis, pateikiant siūlymus, padedančius plėtoti žaidimą. Palaikyti vaikų sumanymus, jų idėjas, kilusias žaidimo eigoje. Kalbėtis su vaikais apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis ir kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. Būti tinkamo elgesio modeliu vaikams. Kalbėtis su vaikais apie tinkamą bendravimą. Suprasti vaikų priešinimosi priežastis ir padėti jiems įveikti kylančias problemas.
Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar visai nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje, įstaigos kieme.	Į grupę atėjusiems svečiams aprodo savo žaislus, darbelius, atsako į jų klausimus, patys klausinėja apie tai, kas jiems rūpi, pasakoja apie save, išsakydami savo išpūdžius, problemas.	Paskatinti vaikus bendrauti su atvykusiais į grupę svečiais, pratinant juos tinamai elgtis, mandagiai kalbėtis, atsakinėti į jų pateiktus klausimus.

<p>6-asis žingsnis Nusiteikęs pagarbiai, geranoriškai bendrauti su suaugusiais. Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia savo pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nuomonę.</p>	<p>Pasakoja auklėtojui savo įspūdžius, rūpesčius ir džiaugsmus. Dalyvauja kuriant grupės elgesio taisykles, pasakydamas, ko jis norėtų, ką siūlo, ir kartu su auklėtoja jas suformuluoja. Paaiškina, kodėl dabar nenori daryti tai, ką siūlo auklėtoja.</p>	<p>Padėti vaikams pakeisti netinkamus bendravimo su suaugusiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. Tartis su vaikais ir kartu kurti elgesio grupėje taisykles. Sudaryti galimybes vaikams išsakyti savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. Padėti vaikams išmokyti kaip išsakyti savo nuomonę, kad neįžeistum kitų (draugų, tėvų, senelių).</p>
<p>Paprašytas paaiškina, kodėl su nepažįstamais žmonėmis negalima bendrauti, jeigu šalia nėra suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus ar nutikus nelaimėi.</p>	<p>Vaikas pasako, kad nepažįstamas suaugęs žmogus gali būti negeras: gali kur nors nusivežti, ką blogo padaryti, nuskriausti arba ką nors pavogti. Pasako, kad pasiklydus pagalbos galima kreiptis į policininką, o susirgus reikia kviesti greitąją pagalbą.</p>	<p>Aiškintis bendravimo su nepažįstamais žmonėmis pavojus ir elgesio taisykles. Išklausti vaikų pasakojamus atsitikimus ir pasvarstyti, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis.</p>

1.4. Santykiai su bendraamžiais

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

Esminis gebėjimas. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

<p>1-asis žingsnis Patinka žiūrėti į kitus vaikus, būti šalia jų, liesti juos, mėgdžioti jų veiksmus bei veido išraišką.</p>	<p>Pamatęs kitą mažylį, žiūri jam į veidą, bando paliesti akį, nosį, patempti už plaukų. Pravirksta, jeigu verkia kitas vaikas ir nusišypso, jei tas juokiasi.</p>	<p>Pasodinti vieną šalia kito, duoti tokių pačių žaislų, skatinti bendrauti, tačiau stebėti, kad jie neužgautų vienas kito.</p>
<p>2-asis žingsnis Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.</p>	<p>Ramiai žaidžia greta pažįstamo vaiko, tačiau pastebėjęs, kad auklėtojo nėra šalia, sunerimsta ir bėga jo ieškoti. Atsistoja prieš kitą vaiką veidas į veidą, žiūri jam į akis, nusišypso. Paima žaislą ir meta, jeigu kitas jį paėmė ir metė. Nori to paties žaislo, su kuriuo žaidžia kitas vaikas, bando iš jo atimti jį, bet kai šis neatiduoda, suduoda jam.</p>	<p>Paskatinti vaikus žaisti greta. Būti šalia ir stebėti vaikus, kad jie jaustųsi saugiai. Stabdyti netinkamus jų veiksmus ir paaiškinti, kodėl negalima taip elgtis. Parūpinti tinkamų žaislų.</p>
<p>3-iasis žingsnis Ieško draugijos, žaidžia greta su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą.</p>	<p>Stebi, ką daro kitas vaikas, ima tą patį arba tokį patį žaislą ir mėgdžioja jo veiksmus; trumpai su juo pažaidžia,</p>	<p>Organizuoti žaidimus, kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti paeiliui arba keliems vienu metu.</p>

Bendrauja judesiais, veiksmiais, kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo.	Ima žaislą ir tiesia kitam vaikui, kad jis pažaistų. Žaidžia su žaislu, su kuriuo prieš tai žaidė ir jį paliko kitas vaikas. Jei iš jo kas nori atimti žaislą, nepaleidžia, bėga šalin, rėkia. Išmoksta pasakyti: „nesimušk“, graso piršteliu, sakydamas „nu, nu, nu“, jeigu mato kurį nors vaiką atimant iš kito žaislą.	Įsigyti ir turėti grupėje po kelis tokius pačius žaislus. Skatinti vaikus žaisti kartu, greta. Užtikrinti, kad žaislai būtų saugūs. Reaguoti į vaikų pagalbos prašymus ir padėti vaikams įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus.
4-asis žingsnis Kartu su bendraamžiais eina žaisti bendrus žaidimus, priima kitus, pats prašosi priimamas.	Paklausia kito vaiko ar tas nori žaisti kartu ir priima jį arba pats prašosi priimamas.	Sudaryti tinkamas sąlygas vaikams kartu žaisti. Skirti pakankamai vietos bendriems žaidimams. Pratinti susitarti ir taikyti kitus būdus, padedančius vaikams palaukti savo eilės, tartis dėl žaislo, žaisti juo kartu.
Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, sumanymus. Tariaisi dėl siužeto, vaidmenų, žaislų ir kt. Suaugusio paragintas, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisus, lengvai susipyksta ir susitaiko.	Duoda žaislą kitam, jei šis labai jo nori („gerai, jei taip nori, imk šitą mašinėlę, o aš paimsiu kitą“). Žaidžiant „Šeimą“ tariasi dėl vaidmens ir viena ir kita mergaitė nori būti mama Kai viena supyksta, kita jai nusileidžia („gerai, tu dabar pabūk mama, po to aš būsiu mama“).	Pagirti vaiko norą pasidalinti žaislais, susitarti dėl vaidmenų, priimti kompromisą, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. Mokyti pasakyti sau „ne“, kai norisi pasielgti netinkamai. Komentuoti nepriimtinius vaiko veiksmus, primenant elgesio taisykles; atkreipiant dėmesį į veiksmų pasekmes kitam.
5-asis žingsnis Sėkmingai ištraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia.	Pamatęs žaidžiančius vaikus, pasiprašo į žaidimą. Pats sugalvoja žaidimą ir pakviečia kitus žaisti.	Jei grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima žaisti, išsiaiškinti kodėl (kokia priežastis), padėti atstumtiesiems ištraukti į žaidimus. Skatinti palaikyti tarp vaikų draugystę.
Geranoriškai veikia kartu su kitais vaikais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų vaikų sumanytą idėją. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus.	Žaidžia po du ar po kelis, susitardami tarpusavyje. Turi nuolatinį draugą ar kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius. Dalinasi grupėje esančiais ir iš namų bendram žaidimui atsineštais žaislais. Dažniausiai palaiko vienas kito idėjas, sumanymus ir fantazijas. Stengiasi užjausti, suprasti kitą ir padėti jam, rasdamas nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiųjų pagalbos.	Pasiūlyti idėjų, veiklos, kurioje keliems vaikams reikia siekti bendro tikslo, susitarti, priimti sprendimus, spręsti iškilusias problemas. Turtinti vaiko patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Skatinti gerus vaikų tarpusavio santykius, bendradarbiavimą, draugišką elgesį. Tarpininkauti vaikams ieškant išeičių konfliktinėje situacijoje.
6-asis žingsnis Pats reiškia iniciatyvą	Į grupę kasdien atsineša vis kitą žaislą, kad galėtų su juo žaisti kartu su kitais.	Sudaryti galimybes vaikams gauti naujų įspūdžių, galinčių

bendrauti su kitais ir bendradarbiauti bei palaikyti su jais gerus santykius, toleruoja skirtumais tarp vaikų.	Leidžia kitiems pažaisti su savo žaislu. Tariai dėl žaidimo veiksmų.	praturtinti jų žaidimus.
Taikiai diskutuoja, tariai, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais, kovoja už kitų teisę žaisti paėiliui. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	Išitraukia į derybų procesą; susitaria kokį žaidimą žais, kokius žaislus naudos, derasi, kas kokius vaidmenis atliks, kaip vystys siužetą ir t.t. Susipykę siekia kompromiso. Supranta ir pasako, koks elgesys jų nuomone tinkamas, o koks – ne.	Atkreipti vaikų dėmesį į tinkamus jų poelgius bei santykius su kitais, pabrėžiant, kad tai padeda visiems pasijusti laimingesniems. Paskatinti vaikus išsiaiškinti, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kurti taisykles, susitarimus, pasiryžtant jų laikytis.
Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.	Išvardina visus savo draugus. Pasako, kuris vaikas yra jo geriausias draugas.	Įvairiom progom kalbėtis su vaikais apie draugystę, kam reikalingi ir kuo vertingi draugai. Pasiūlyti veiklą, kuriose reikėtų ką nors daryti drauge.

2. SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

Pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės
2.1. Kasdienio gyvenimo įgūdžiai		
Vertybinė nuostata. Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.		
Esminis gebėjimas. Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausias, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.		
1-asis žingsnis Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio.	Pats laiko šaukštelį, bando juo valgyti. Supjaustytą maistą mažais gabalėliais ima dviem pirštais ar sauja.	Pratinti būti savarankiškam: pačiam laikyti šaukštelį, puodelį ir semti šaukšteliu. Žaisti žaidimą „Pamaitinkime meškutį“, lėlytę“ ir pan.
2-asis žingsnis Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. Kartais parodo mimika, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ar šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.	Valgo sriubą, košę šaukštu, geria iš vaikams pritaikyto puoduko. Norėdamas tuštintis ar šlapintis rodo į tualetą ar kitaip pasako. Rengiamas kiša koją į batuką, ranką į rankovę, deda kepurę ant galvos. Tiesia nešvarias rankas, kad suaugęs jas nuplautų ar nušluostytų. Padedamas pučia nosį į nosinę. Nuneša žaislą (lėlę, mašinytę, kamuoliuką ir kt.) į jam skirtą vietą.	Skatinti valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo kiti grupės vaikai. Grupėje turėti lėlėms drabužių. Žaisti žaidimus imituojant rengimosi veiksmus „Lėlytė eina į lauką“. Rengiant vaiką, pratinti apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka. Kurti žaidybines situacijas, skatinančias vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius: „parodykime meškučiui, kaip

		plauname rankes“ ir pan. Kurti siužetines situacijas, skatinančias vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą: „mašinytė grįžta į garažą“ ir t. t.
3-iasis žingsnis Savarankiškai valgo ir geria. Pradedą naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą ir suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyt veidą, rankas. Padeda į vietą daiktą.	Valgo šaukštu, šaukšteliu, šakute. Pasako, kokius patiekalus mėgsta. Priminus arba pats savarankiškai eina į tualetą. Mėgina apsiauti batukus, apsivilkti, bando sagstyti sagas, varstyti batų raištelius. Prieš valgi, pasinaudojęs tualetu, susitepęs pats plaunasi rankas, prausiasi ir šluostosi veidą. Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.	Pratinti gerai sukramtyti maistą, neskubinti valgančio vaiko, mokyti valgyti ramiai. Pratinti keltis nuo stalo tik baigus valgyti. Siūlyti žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais bei apsirengti ir nusirengti. Kalbėtis su vaikais apie švarą. Naudoti įvairias spalvotas, vaikiškas higienos priemones. Sistemingai skatinti pažaidus sudėti žaislus į vietą.
4-asis žingsnis Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą.	Valgo nedideliais gabaliukais, gerai sukramto, valgydamas nekalba, neužiima pašaliniais darbais, nežaidžia; taisyklingai naudojami šaukštu, šakute, pradeda naudotis peiliu. Pavalgęs nusivalo servetėle. padėkoja. Žino, kad galima apsinuodyti valgant nepažįstamas uogas, vaisius.	Priminti, kad vaikai valgytų neskubėdami. Kalbėti apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaidžiant mokyti skirti pagrindines produktų grupes: pieną, mėsą, vaisius, daržoves. Kalbėtis su vaikais, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves ir sudaryti sąlygas praktiškai tai atlikti.
Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus; plaunasi rankas, prausiasi ir nusišluosto Priminus čiaudėdamas, kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė.	Pats eina į tualetą ir pasinaudojęs juo savarankiškai susitvarko. Pastebi, kada yra nešvarus, ir savarankiškai prausiasi, šluostosi rankšluosčiu, šukuojasi plaukus. Priminus čiaudėdamas, kosėdamas prisidengia burną ir nosį bei pasitraukia nuo kitų vaikų. Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.	Rekomenduoti tėvams aprenkti vaikus patogiais drabužiais. Pratinti vaikus savarankiškai apsirengti bei nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius. Mokyti vaikus taisyklingai plautis ir šluostytis rankas, praustis ir šluostytis veidą. Priminti, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį, naudotis nosinaite. Skatinti susitvarkyti žaislus, įvairiai motyvuojant, padedant.
Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.	Pats neragauja jokių vaistų, neima degtukų.	Pasiruošti ir naudoti vaizdines priemones apie saugų elgesį. Rodyti mokomuosius filmus. Organizuoti saugaus elgesio savaites ir pan.
5-asis žingsnis Valgo tvarkingai ir dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas	Išmano, kuriems patiekalams valgyti skirti įvairūs stalo įrankiai. Įvardija kelis sveikus maisto produktus ir kelis nenaudingus sveikatai. Pasako, vaisius bei	Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Paašškinti pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą. Papasakoti apie per

sveikas ir naudingas. Serviruoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo.	daržoves valgyti naudingiau nei saldumynus ir kad saldžiuosius gėrimus gerti nesveika.	didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. Kviesti vaikus į talką dengiant stalą gimtadieniui, šventei.
Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.	Pasako, kaip reikia apsirengti šiltu ir šaltu oru. Stengiasi būti tvarkingas, nesutepti drabužių, tvarkingai juos padėti, sulankstyti. Priminus savarankiškai pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. Suaugusiojo padedamas kloja lovą. Sudeda žaislus, šluosto dulkes, valo stalą, surenka šiukšles aikštelėje.	Priminti, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintele ir kt. Skatinti savarankiškumą. Pasiūlyti tvarkantis apsirengti specialiais vaikiškais darbo drabužiais.
Žaisdamas, ką veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. Priminus stengiasi sėdėti, vaikščioti taisyklingai.	Saugiai elgiasi grupėje, lauko aikštelėje (stengiasi bėgti nekliudydamas kitų, nelipti ant tvoros ir pan.). Taisyklingai sėdi (nesikūprina) ant kilimo, prie stalo. Atlieka pratimus, stiprinančius nugaros ir pilvo raumenis.	Organizuoti renginius apie saugų vaikų elgesį. Diskutuoti su vaikais, kaip konfliktus spręsti taikiai. Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai sėdėti, stovėti, vaikščioti. Stebėti ir priminti, kad taisyklingai sėdėtų.
6-asis žingsnis Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą. Stengiasi vaikščioti, sėdėti taisyklingai.	Taisyklingai naudojasi peiliu. Valgydamas laiko šakutę kairiaja, peilį – dešiniąja ranka, šaukštą ir šaukštelį – tarp pirštų.	Kartu su vaikais aptarti, kodėl žmogus valgo. Paprašyti vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuoti, kurie iš produktai yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai, mokytis atskirti naudingą ir bevertį maistą. Piešiant, žaidžiant su lėlėmis ir kitus žaidimus, rūšiuoti maisto produktus) į naudingus ir vengtinus. Klausytis skaitomų knygelių, vaidinti, žaisti loto, žiūrėti filmukus apie žmogui naudingus maisto produktus.
Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna kojines, batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas, veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarko žaislus, darbo vietą.	Jaučia, kada sušilo arba sušalo, ir savarankiškai apsirengia arba nusirengia megztinį, striukę, pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. Plaunasi rankas, prausiasi, tvarkosi. Pažaidęs pats savarankiškai ar paragintas tvarko žaislus ir darbo vietą,	Pasiūlyti vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabužiais. Sušlapusius rūbus, avalynę pasidžiauti. Prausiantis pratinti taupyti vandenį (atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplautų). Pratinti žaislus ir kitus daiktus dėti į jiems skirtą vietą.
Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebinti suaugusiajam saugiai	Pjausto daržoves, vaisius. Siuva, siuvinėja. Kala vinis į lentą.	Parūpinti įvairių žaislų ir darbo priemonių. Apsilankyti su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise ir k.t.

naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis pagalbos pasiklydus iškilus pavojui	Kartu su vaikais diskutuoti, aptarti, vertinti. Pasiūlyti, kad vaikai pasakytų, kai pastebės kurį vaikštantį ar sėdintį susikūprinus.
--	--

2.2. Fizinis aktyvumas

Vertybinė nuostata. Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminis gebėjimas. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydama pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

1-asis žingsnis Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi, žingsniuoja laikydamasis, vedamas ar savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą.	Vaikas ropoja per pagalvėles, per į ritinį susuktą takelį ir pan. Atsistoja, stovi ir vaikšto laikydamasis įvairiu atstumu sustatytų baldų.	Vaiko regėjimo lauke padėti žaislų ir skatinti ropoti iki jų; pasiūlyti ropoti tuneliu, po stalu. Svarbu nepalikti vaiko vieno. Žaisti žaidimą „Eikš pas mane“ (ištiesti rankas ir kviesti vaiką į savo glėbį); kviesti susipažinti su nauju žaislu: apžiūrėti, liesti, purtyti ir t.t.
Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais (nykščiu ir smiliumi) suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.	Vaikas laiko rankoje žaisliuką, juo suduoda per matomus daiktus, siekia ir čiumpa žaislus, perima juos iš vienos rankos į kitą.	Siūlyti dėlioti žaislą ar kokį nors daiktą iš vienos rankos į kitą. Žaisti su daiktais ir žaislais skirtingų formų ir spalvų, kuriuos galėtų liesti, glostyti, vartyti, maigyti, belsti, daužyti vienas į kitą, mėtyti, spaudyti visa ranka ir smiliumi, dėlioti iš vienos rankos į kitą. Žaisti žaidimus: „Spalvotos kaladėlės“, „Rainas katinėlis“, „Barškučiai“ ir kt. Žaisti su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais ir t.t.
2-asis žingsnis Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį ir išlaiko pusiausvyrą.	Vaikas vaikšto pasiėmęs žaislą, eidamas sustoja, vėl pradeda eiti ir keičia ėjimo kryptį. Žaidžia su judėjimą skatinančiais žaislais. Vaikas užlipa kelių pakopų laipteliais, laikydamasis laiptų turėklų. Užlipa ir nulipa nuo kėdės.	Siūlyti žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą: „Atnešk žaisliuką takeliu“, „Ištaškyk balutę“, „Skrenda paukšteliai“ ir kt., sudarant vaikui galimybę nešioti žaislus „takeliu“ tarp dviejų virvių, stumdyti žaislinį vežimėlį, vaikytis ir ridenti kamuolį, joti ant linguojančių žaislų, važiuoti pasispiriant kojomis, Turėti grupėje žaislų, kuriuos galima stumdyti, sėdėti ar jais važinėti. Žaisti įvairius judrius žaidimus: „Josim josim į turgelį“ ir kt.
Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn,	Vaikas sudeda 4–6 kaladėles vieną ant kitos, varto knygelę po vieną	Siūlyti statyti bokštelį, užsukti ir atsukti dangtelius. Pasiūlyti

<p>pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą, apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gauda kamuolį.</p>	<p>puslapį, atsuka, užsuka dangtelius.</p>	<p>padaryti kamuoliuką (paimti popieriaus lapą ir suglamžyti) Ištiesus rankas pagauti kamuolį, mesti jį abiem rankom, ridenti kitam vaikui, prašant atridenti atgal, aukštyn, tolyn. Žaisti judrius žaidimus: „Pavyk sviedinuką“, „Kas pirmesnis, greitesnis“. Duoti lipdyti iš minkšto plastilino ir kt.</p>
<p>3-iasis žingsnis Pastovi ant vienos kojos. Tikslingai, skirtingu ritmu eina, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį.</p>	<p>Stovi ant vienos kojos (apie 3–4 sekundes). Vaikšto, bėgioja aplink pagalvėlę, gulinčią ant grindų, jos neužkliudydamas; keturiomis, kaip šuniukas, nerangiai kaip dramblys, tyliai kaip pelė, ištiesęs kaklą kuo aukščiau kaip žirafa; eina ant grindų išdėstytomis pėdomis paprastai, ir ant pirštų galų. Laikomas už rankos šokinėja abiem kojomis, ant vienos kojos, paskui ant kitos.</p>	<p>Sudaryti sąlygas vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų (žaidimas „Neužkliudyk“). Eiti aukštai keliant kojas, pasistiebus ant pirštų galų, peržengiant kliūtis (imituoti gandro, arkliuko, anties ir kt. žingsnius). Sudaryti sąlygas vaikams laiptuoti kopėtėlėmis, siekiant tikslo (pasiekti, nukabinti). Lipti 3-4 skersinius iki pakabinto daikto, pakaitiniu žingsniu. Žaisti įvairius judrius žaidimus.</p>
<p>Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mėto, gauda, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.</p>	<p>Įmeta kaštoną, gilę į dėžutę, kurioje padaryta tinkamo dydžio anga. Ridendamas ar mesdamas kamuolį taiko į kėglius, vartelius. Atsuka ir užsuka įvairaus dydžio dangtelius; sudeda daiktus vieną ant kito (pastato 5–6 kubų bokštą); ant siūlo suveria sagas. Į išvirščią pusę išverčia savo kojines. Gauda suaugusiojo metamą kamuolį, kai pagauna, kamuolys metamas iš naujo, vis labiau nuo jo tolstant. Įkerpa žirkėmis popieriaus kraštą.</p>	<p>Pasiūlyti vedžioti labirintą (tegu veda pieštuku arba piršteliu, o kad būtų įdomiau, sugalvoti pasakojimų, pasakų: kur veda kelias, pas ką ir t. t.). Sudaryti galimybes vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Kartu su vaikais pasidaryti vėrinį, (verkti karoliukus makaronus, sagas ir t. t.) ir kitus žaidimus. Mokyti žirkėmis įkirpti popierinės saulutės spindulėlį.</p>
<p>4-asis žingsnis. Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu; lipa laiptais nesilaikydamas už turėklų,</p>	<p>Eina lyg čiuoždamas, o kai suplojama rankomis, eina aukštai keldamas kelius. Žaisdamas juda įvairiais būdais (vaikšto kaip gandras, šokinėja kaip varlė ir kt.). Atsigula ant nugaros ir „mina dviratį“ (iš pradžių lėtai, paskui vis greičiau). Suglaustomis kojomis šoka į apskritimo vidų ir atgal bei šokinėja viena koja.</p>	<p>Siūlyti įvairių žaidybinių situacijų, kurios skatintų vaikščioti ant pirštų, kulnų (pvz., įsidūriau į pirstelį, todėl einu ant kulno ir kt.); eiti linija, nenukrypdamas nuo jos, paskui grįžti atbulam. Sudaryti sąlygas važinėti triratukais, paspirtukais.</p>

šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštino. Mina ir vairuoja triratuką.		
Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.	Pieštuku, teptuku piešia, braižo nesudėtingas geometrines figūras. Iš plastilino lipdo įvairius daiktus, kerpa tiesiai, taisyklingai laikydamas žirkles ir klijuoja paveikslėlius. Vieną ant kito dėlioja daiktus (pastato 8– 10 kubų bokštą); glamžo popierių ir formuoja įvairaus dydžio gumuliukus; išvarsto batų raištelius ir iš naujo suveria; atsega ir užsega sagas. Vaikas ranka, paskui visais pirštais liečia stalą.	Sudaryti vaikui sąlygas minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Leisti kirpti nesudėtingas formas, priklijuoti jas ant popieriaus. Žaisti pirštukų žaidimus; su gamtinėmis medžiagomis (kaštonais, gilėmis, pupomis ir t.t.), paslėpti kokį nors daiktą (mažą žaisliuką, kamuoliuką, vaikas jų ieško ir kt.), arba pasiūlyti pabūti vaistininku (daiktus imti žnyplėmis, pincetu); perdėti iš vieno indo į kitą karoliukus ir t.t..
5-asis žingsnis Eina pristatydama pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldama kelius, atlikdama judesius rankomis, eina vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų, vingiais. Šokinėja abiem kojomis vietoje bei judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrenginiais. Spiria kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių.	Eina ir bėga, greitėdamas ir lėtėdamas, vingiais bei atlikdama kitas užduotis. Šokinėja, užlipa ant paaukštino ir nušoka ant žemės. Meta kamuolį, sniego gniūžtę į taikinį, mēto kamuolį vienas kitam ir gauda, meta į žemę viena ranka, kita jį pagauna, spardo kamuolį. Laipioja kopėtėlėmis, bokšteliais. Greitai, vikriai atlieka įvairius judesius.	Organizuoti veiklą, kad atliktų įvairius judesius, įveikdama kelyje kliūtis (perlipti, pralįsti peršokti ir t.t. Organizuoti bėgimo estafetes, įvairių šuolių žaidimus, panaudojant įvairias priemones: kamuolius, lankus, lazdas, virvutes, kaspinus ir t.t. Žaisti įvairius žaidimus: išsisukinėjimo, kurių tikslas ilgiau likti nepagautam; šokinėti per šokdynę, lanką, peršokti žemas kliūtis, pašokti ir pasiekti daiktą; laiptoti įrenginiais. spardyti kamuolį į taikinį ir kt. .
Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Iš įvairių padėčių meta kamuolį į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.	Piešia bei rašo pieštuku. Pieštuką laiko taisyklingai. Veria ant virvelės smulkius daiktus, apsirengia ir nusirengia, užsega ir atsega sagas, užsiriša ir atsiriša raištelius. Iš storų siūlų pina kasą, veja virveles, apsaugsto virvę skalbinių segtukais. Sprigtu svaido rutuliukus. Meta kamuolį į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna.	Pasiūlyti piešti įvairias linijas, (pieštuku apvesti apverstą lėkštutę, puoduką ar kt. daiktą, atlikti sudėtingesnes užduotis. Sudaryti sąlygas žaisti su pipete ir t.t. Parinkti įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karoliukų), kad vaikas galėtų verti ant siūlo. Duoti krepšį su skalbinių segtukais ir juos prisegti.
6-asis žingsnis Eina ratu, poroje,	Eina voroje ratu, greta kito vaiko, atbulomis, gyvatėle ir t.t.	Sudaryti sąlygas vaikams žaisti įvairius žaidimus,

<p>prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu.</p> <p>Bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius; bėga suoločiu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu.</p>	<p>Bėga greitindamas ar lėtindamas tempą, aukštai keldamas kelius.</p> <p>Šokinėja ant vienos kojos pirmyn. Važiuoja dviračiu plačiu ir siauru takeliu, ratu.</p>	<p>organizuoti estafetes. kurių metu galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais, įveikti kliūtis, lenktyniauti, mėtyti, spardyti kamuolį ir t.t.</p>
<p>Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas.</p> <p>Atlieka sportinių žaidimų elementus su kamuoliu, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus.</p>	<p>Kerpa įvairias formas, taisyklingai naudodamasis žirkklėmis.</p> <p>Savarankiškai ant kartono išduria skylutes, neria siūlą ir daigsto. Žaidžia komandinius žaidimus su sporto elementais.</p>	<p>Pasiūlyti įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą; ant kartono išdurti skylutes ir duoti didelę adatą su ryškios spalvos siūlu, tegul lopo, dygsniuoja. Kurti ornamentus, nesudėtingus rūbelius lėlėms, maišelius ir kt., daryti kutus siuvinėti, nerti vašeliu.</p> <p>Parūpinti priemonių, tinkančių sporto žaidimams (krepšinio, futbolo kamuolių, badmintono rakečių, lazdu, kėglių, riedulių ir kt.).</p> <p>Organizuoti rungtynes, kad galėtų varžytis tarpusavyje.</p>

3. PAŽINIMO KOMPETENCIJA

Pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės
3. 1. Aplinkos pažinimas		
Vertybinė nuostata. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.		
Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.		
1-asis žingsnis Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus.	Apžiūrinėja naują aplinką, savo rankas, paduotus daiktus, trumpam atkreipia dėmesį į save veidrodyje	Grupėje turėti patrauklių, šio amžiaus vaikams skirtų žaislų, su kuriais galėtų susipažinti, juos išbandyti. Vaikų ūgyje pakabintą veidrodį
Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius	Liečia, ragauja, uodžia, krato, daužo daiktus, žaislus.	Padėti vaikui tyrinėti daiktus visais pojūčiais (matyti spalvas, liesti skirtingus paviršius, girdėti skleidžiamą garsą).
Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.	Bando pasiekti, paimti, paliesti, paragauti, pauostyti, pajudinti, sudėti vienas prie (ant) kito žaislus ar kitus daiktus.	Švelniai, saugiai liesti vaiką, imti ant rankų. Parodyti, kad dalijatės su juo maloniais atradimais.
2-asis žingsnis Stebi, atpažįsta artimiausią	Pamėgdžiodami suaugusiuosius bando šukuotis, valgyti su įrankiais,	Padėti vaikui pavadinti įvairius daiktus, išbandyti juos, kalbėti

<p>aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šaukštas, nosinė, šukos).</p>	<p>valytis dantis, šluostyti stalą, pašerti naminių gyvūną, palaistyti augalą ir pan.</p>	<p>ką daro su žaislais ar daiktais. Parodyti, kaip tai daryti, įvardyti, kas daroma, taip mokant pavadinti veiksmą. Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip daiktai tinka vienas prie kito, pvz., dėlionės, kaladėlės. Suteikti progą dalyvauti prižiūrint augalus, gyvūnėlius. Pratinami plautis rankas, naudotis dantų šepetuku ir pan.</p>
<p>3-iasis žingsnis Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimoje aplinkoje esančių daiktų, augalų gyvūnų, domisi jais, dalyvauja juos prižiūrint; žino kai kuriuos gamtos reiškinius (lietus, sniegas). Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Pasako savo ir savo šeimos narių vardus.</p>	<p>Kalbėdami taisyklingai pavadina kai kuriuos daiktus, augalus ar gyvūnus, atkreipia dėmesį į nematytus, rodo susidomėjimą klausinėja, kas tai, kaip vadinasi. Parodo ir pavadina savo kūno dalis. Pasako, kai šalta ar šilta. Džiaugiasi pamatę savo pažįstamą aplinką (darželį, namą, kuriame gyvena), orientuojasi savo grupės patalpoje. Pasako savo vardą ir pavardę, parodo ir pasako, kiek turi metų. Išvardija šeimos narius.</p>	<p>Skatinti vaikus stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus, rodyti paveikslėlius skatinant apie juos kalbėti. Sudaryti galimybę prisidėti prižiūrint kambarinį augalą, naminių gyvūnėlių. Skatinti kalbėti apie tai, ką gyvūnėlis ėda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan. Mokyti teisingai pavadinti kūno dalis, aptarti jų paskirtį ir priežiūrą. Rodyti kiekvienam vaikui, kad juo rūpinamasi, jautriai reaguoti į vaiko emocijas, padėti atrasti naujų emocijų raiškos būdų.</p>
<p>4-asis žingsnis. Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, keliai, paruoštos ir kt.). Pasako miesto, gatvės pavadinimus; žino savo vardą ir pavardę. Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, pasako jų pavadinimus ir kai kuriuos požymius. Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).</p>	<p>Pastebi gyvūnus, jų išskirtinius bruožus (spalva, kailis, kojos, nagai, ragai, uodega), kaip juda, ką ėda ir pan. Tyrinėja augalus (paliečia medžio lapus, žiedus, žievę, uosto, ragauja ir pan.). Žiūri filmus apie gamtą, gyvūnus, paveikslėlius knygoje, nuotraukas, patys aiškina, ką mato, klausia. Stebi, kas atsitinka judinant daiktus (traukiant, stumiant, sukant, supant, pučiant ir pan.) Tyrinėja medžiagų savybes (kieta, minkšta, šlapia, kt.)</p>	<p>Sudaryti galimybę stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, žiūrėti paveikslėlius ir klausyti skaitymo apie naminius ir laukinius gyvūnus, patiems dalyvauti juos prižiūrint. Skatinti vaikus kalbėti apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos reikia prižiūrėti, saugoti. Paaikškinti, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų. Skatinti stebėti dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Sudaryti galimybę ne tik apie tai kalbėti, bet ir piešti, vaidinti, dainuoti, skaityti knygeles ir pan. Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti.</p>
<p>5-asis žingsnis Atpažįsta ir įvardija</p>	<p>Domisi gyvūnų jaunikliais, jų panašumu į tėvus, elgsena. Sako,</p>	<p>Organizuoti vaikų išvykas į gamtą (parką, mišką), tėvų</p>

<p>naminius bei kai kuriuos laukinius gyvūnus, žino jų išorės, elgsenos skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas ir nusako, kaip naudoti juos maistui. Pažįsta kitus augalus (kai kurias gėles, medžius). Domisi dangaus kūnais ir gamtos reiškiniams, kurių negali pamatyti (žemės drebėjimas, smėlio audra, ugnikalnių išsiveržimas). Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas, apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę, pasako gatvės pavadinimą, įvardija kelis žinomus miesto objektus. Gerai orientuojasi artimoje aplinkoje (savarankiškai nueina į darželio salę, biblioteką, virtuvę ir kitur) Atranda buities prietaisų, informacinių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis.</p>	<p>kad nori turėti globotinį. Mėgsta išvykas į gamtą, į tėvų darbovietes. Išvykose rodo susidomėjimą, stengiasi nepamiršti atlikti mažas užduotis, aktyviai dalyvauja aptariant, ką patyrė, išsiaiškino. Dalyvauja pokalbiuose apie orą, stebi metų laikų kaitos požymius, bet klausia apie mums neįprastus gamtos reiškinius, katastrofas, kurios vyksta pasaulyje. Dalyvauja mažos grupelės veikloje, dalijasi priemonėmis, žaislais, susiranda norimus žaidimus, muziką, vaizdinę informaciją, dalijasi idėjomis ir tariasi dėl jų įgyvendinimo. Laisvai orientuojasi darželio patalpose, atlikdami auklėtojos pavidimus. Kalba apie tai, kuo jie bus užaugę. Stebėdami fotografijas, aiškinasi, kuo panašūs į savo artimuosius.</p>	<p>darbovietes, muziejų ir kt., skiriant nedideles užduotis, ką turėtų pastebėti, ko paklausti. Grįžus padėti vaikams sudėlioti parodėlę iš gamtinės medžiagos (akmenukų, sėklų, lapų ir pan.), Pratinti gamtoje elgtis atsargiai. Sukurti situacijas ir aiškintis kaip daržovės, vaisiai, uogos, grybai vartojami maistui ir kuo jie naudingi, o kurių negalima valgyti ir kodėl. Skatinti vaikus domėtis šeimos tradicijomis ir apie jas kalbėtis. Parodyti, kad ir darželyje laikomasi tradicijų. Ruošiantis šventėms. Įtraukti į pasirengimą visus vaikus, sudarant jiems sąlygas aktyviai dalyvauti. Pritarti vaikų idėjoms ir padėti jas įgyvendinti. Pratinti vaikus atsargiai elgtis su įvairiais buities prietaisais, elektros įrengimais, degtukais.</p>
<p>6-asis žingsnis Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai bei laukiniai gyvūnai. Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms bei augalų naudojimą maistui. Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Žino savo šalies ir sostinės pavadinimą. Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą; pavadina suaugusiųjų profesijas, turi žinių apie žmonių darbus, jų buitį palengvinančią</p>	<p>Skirsto gyvūnus ir augalus pagal aiškiai matomus išorinius požymius Kalba apie tai, kur gyvena laukiniai ir naminiai gyvūnai (pvz., miške, zoologijos sode, tvarte, vandenyje). Moka nusakyti daikto pagaminimo seką (pvz., iš avių gaunama vilna, ji kedenama, verpiama, o iš siūlų, mezgamos pirštinės ir kt.). Ruošia daržovių, vaisių salotas, gamina pyragą („tinginį“). Pasakoja, kur dirba jų tėveliai, kalba apie gimines, šeimos šventes. Randa žemėlapyje gimtąjį miestą, kur gyvena seneliai, giminaičiai. Parodo žemėlapyje Lietuvą, Vilnių ir savo miestą; pažįsta Lietuvos valstybės vėliavą, herbą. Žino tradicines šventes, noriai jose dalyvauja ir joms ruošiasi. Rūšiuoja atliekas, žino šiukšlių konteinerių spalvas, skiria, kokios atliekos į kurį metamos. Klausinėja apie dangaus kūnus,</p>	<p>Sudaryti vaikams galimybes pažinti gamtinę ir socialinę aplinką, stebint artimiausius objektus (augalus, gyvūnus, kraštovaizdį, paminklus ir kt. Organizuoti netolimas išvykas. Kartu atlikti nesudėtingus bandymus Siūlyti vaikams tyrinėti žemėlapius, gaublių. Rengti ekskursijas į tėvelių darbovietes. Kviesti tėvelius papasakoti apie savo profesiją. Turėti grupėje kampelį su Lietuvos atributika. Švęsti tradicines šventes. Naudoti vaizdo įrašus apie Respublikoje švenčiamas tradicines šventes (pvz., Užgavėnės Rumšiškėse, žirgų lenktynės Dusetose ir kt.), fotoalbumus, apie Lietuvą, jos gamtą ir t.t. Pagal galimybes supažindinti vaikus su senoviniais rakandais, leisti juos išbandyti, palyginti su</p>

<p>techniką, kitus įrengimus, transporto priemones. Domisi, kaip buvo seniau, kokia buitįs, daiktai buvo naudojami, kaip pasikeitę, kokios dabar tradicijos. Pradedą jausti prieraišumą prie artimiausios aplinkos, suvokia savo vietą joje; įvardija gyvenamosios vietovės objektus. Rodo pagarbą gyvąjai gamtai, aplinkai ir atsakomybę už jos išsaugojimą.</p>	<p>patys ieško informacijos knygoje. Noriai išbando senovinius daiktus Moka palyginti bei įvardinti šiuolaikinės buitįs daiktų ir technikos pranašumus.</p>	<p>dabartiniais daiktais, technika. Paraginti stebėti žvaigždes, mėnulį žiemą ryte einant į darželį, įvairius gamtos reiškinius ir pasakoti apie juos. Supažindinti vaikus su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūlyti daryti įvairius darbelius iš atliekų bei rengti parodėles. Naudoti stalo žaidimus, įvairius loto, siūlyti pavartyti žurnalus, enciklopedijas ir t.t. .</p>
<p>3.2. Skaičiavimas ir matavimas</p>		
<p>Vertybinė nuostata. Nusiteikę pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.</p>		
<p>Esminis gebėjimas. Gebą skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Gebą grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.</p>		
<p>1-asis žingsnis Skaičiavimas Suvokia, ką reiškia: yra (nėra), dar, taip (ne).</p>	<p>Žaidžiant žaidimą „Slėpynės“, žaislui pasislėpus, atidžiai stebi vietą, kur žaislas ką tik buvo, parodo, kad žaislo nėra (pasislėpė), o žaislui pasirodžius, džiaugiasi bei reiškia norą dar pažaisti (ima suaugusįjį už rankos ir tempia ten, kur žaislas prieš tai jau buvo pasirodęs).</p>	<p>Žaisti tą patį žaidimą dažnai su tuo pačiu žaislu. Žaidimo metu kalbinti vaiką, vartojant žodžius „yra“, „nėra“, „dar“, „taip“, „ne“ ir kt. bei juos palydint atitinkamais gestais, mimika (pritariant – palinksėti galva, nusišypsoti, o nepritariant – papurtyti galvą, susiraukti).</p>
<p>Matavimas Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoją matytus veiksmus su daiktais.</p>	<p>Siekia netoliese padėtų žaislų; pirštais paima smulkius daiktus, išskėstom rankom ima didelius. Stebi, kas atsitinka, kai ką nors sugriauna arba išardo. Paprašytas parodyti, kaip rieda kamuoliukas, bando jį paridenti. Iš dviejų spalvų kamuoliukų atneša prašomos spalvos kamuoliuką.</p>	<p>Žaisti tuos pačius žaidimus su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais: priartinti – nutolinti, paslėpti – parodyti, sugretinti. Įvardijant daikto spalvą, dydį, formą, daryti pauzes, vis pakartoti žodžius, jei norime, kad vaikas juos įsidėmėtų.</p>
<p>2-asis žingsnis Skaičiavimas Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų).</p>	<p>Paklaustas, kiek turi metukų, parodo pirštukais. Norėdamas pasakyti ar parodyti, kad ko nors yra daug, ištiesia rankytes į šonus.</p>	<p>Žaisti žaidimus, dainuoti lietuvių liaudies daineles, skaityti pasakėles, sakyti skaičiuotes, eilėraštkus ar žaisti žaidimus, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojama (eil. „Mano batai buvo du“, žaid. „Du gaideliai“ ir kt.).</p>
<p>Matavimas Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą</p>	<p>Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais: paima indelį, kelis kartus kantriai bando įdėti jį į pasirinktąjį; nepavykus indelį padeda, paima kitą ir vėl bando įdėti į turimą indelį. Iš kelių dėžutės skylių</p>	<p>Sukurti aplinką, kurioje vaikas galėtų vartyti tas pačias knygeles kietais viršeliais, nevaržomai ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžių santykius, eksperimentuoti su</p>

<p>daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.</p>	<p>suranda tą, pro kurią pralįstų paimta kaladėlė. Tokios pat spalvos ar formos daiktus sudeda į atskiras dėžutes. Prisimena, kas paslėpta knygelės puslapio langelyje ir sava kalba tai išreiškia. Atneša prašomo dydžio (didelį arba mažą) kamuolį.</p>	<p>spalvomis, dydžiais, formomis, įvairiai judėti. Domėtis, ką veikia vaikas, jį kalbinti. Darant pauzes, pakartojant žodžius, judesius, skatinti vaiką juos įsidėmėti</p>
<p>3-iasis žingsnis Skaičiavimas Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę.</p>	<p>Pasako, kiek turi metukų. Pastebi, jei kas suklysta, paprašytas paimti vieną daiktą. Žaislus, daiktus sudėlioja, surikiuoja į eilę (pvz., iš kėdučių sustato traukinuką). Nudažo juostelę kaitaliodamas dvi spalvas</p>	<p>Duoti vienodo dydžio ir formos daiktų ir mokyti paimti vieną, du daiktus, padalyti juos po vieną kitiems, sudėlioti į dvi, tris krūveles. Klausti, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur jų yra daug ir pan. Teatralizuoti daineles, pasakas, žaisti žaidimus, kuriuose kas nors daroma, rikiuojama (pvz., pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina „Išėjo tėvelis į mišką“).</p>
<p>Matavimas Tapatina daiktus pagal formą, dydį, suranda tokios pat spalvos daiktus (raudonos, žalios mėlynos, geltonos).</p>	<p>Kaladėlių krūvelėje randa tos pačios spalvos, formos ar dydžio detalę. Parodo, kurie du iš 4–5 paveikslukų yra tokie patys. Dviejuose paveikslėliuose randa 3–4 slypinčius skirtumus. Visai bandydamas suranda reikiamą dėlionės detalę.</p>	<p>Vartyti knygeles, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas. Skatinti vaiką pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. Sudaryti galimybes rūšiuoti daiktus.</p>
<p>Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.</p>	<p>Bando pastatyti bokštą iš skirtingo dydžio kaladėlių: bokštui sugriuvus, daro bokšto pagrindą iš daugiau (didesnių) kaladėlių, viršuje esančias kaladėles dėlioja atsargiau.</p>	<p>Leisti eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan.</p>
<p>4-asis žingsnis Skaičiavimas Pradedama skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant – mažėja. Pradedama vartoti kelintinius</p>	<p>Atsakydamas į klausimą „Kiek?“, vartoja žodžius „daug“, „vienas“, „nė vieno“. Randa dvi korteles, kuriose pavaizduota po tiek pat daiktų. Paveikslėlyje suranda trims meškiukams po puodynėlę medaus. Dėliojant dėlionę vis pasižiūri, ar kitas žaidėjas turi tiek pat detalių, kiek ir jis. Žaisdami vartoja sąvokas „pirmas“, „antras“ (Aš atėjau į darželį pirmas, o tu – po manęs“ „Aš bėgsiu</p>	<p>Naudoti paveikslėlius, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys daiktų grupės. Atkreipti dėmesį į daiktų skaičių grupėje, surasti kokių daiktų po tiek pat; klausti „kiek?“ „ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Panaudoti daineles, pasakas, kuriose veikėjai ką nors dalijasi (pvz., meškučiai iš pasakos „Du godūs meškučiai“ gali dalytis iš popieriaus iškirptą sūrį).</p>

skaitvardžius .	pirmas, tu bėgsi antras“).	
Matavimas Atpažįsta ir atrenka skritulio, keturkampio (stačiakampio ir kvadrato) formos daiktus; vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Ką nors konstruodamas, statydamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą.	Paveikslėlyje randa visus vienos formos daiktus. Iš krūvelėje padėtų trijų spalvų kaladėlių pastato tris skirtingų spalvų bokštelių. Iš skritulio, stačiakampio, trikampio formos popieriaus gabaliukų sukomponuoja įvairius daiktus (pvz., namą, senį besmegenį ir kt.). Randa reikiamą dėlionės detalę.	Mokyti apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant palyginimus (pvz.: „apvalus kaip kamuolys“ ir kt.). Formuoti supratimą, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio, leisti vaikui manipuliuoti daiktais (pvz.: vartyti, padėti šalia kito, uždėti vieną ant kito, ir pan.), stebėti, eksperimentuoti, aptarti.
Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis.	Pridėdamas vieną šiaudelį prie kito, nustato, kuris šiaudelis iš trijų yra vidutinio dydžio ir jį padeda tarp trumpiausio ir ilgiausio. Paklaustas apie kambario ilgį, išmatuoja jį žingsniais; išrikiuoja kamuolius nuo mažiausio iki didžiausio. Pasako, kad katinėlis yra mažesnis už šuniuką.	Prašyti palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį, juos dedant vieną prie kito, kilnojant. Formuoti supratimą, kad daikto ilgis, masė nesikeičia, daiktą (pvz., virvutę) sulenkus ar susukus).
Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį, vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn.	Vaikas parodo, kur jo kūno priekis, nugarą. Paprašytas paeina penkis žingsnius į priekį, pasako judėjimo kryptį savo kūno atžvilgiu.	Žaisti judrius, didaktinius žaidimus, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu ar skirti kairę ir dešinę puses. (žaisti žaidimus „Diena – naktis“, „Šilta – šalta“ ir kt.).
Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.	Žino, kad naktį jis miega, dieną būna darželyje. Pasako, kad žiema ateis po to, kai nuo medžių nukris lapai	Kalbėtis apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Vaikščiojant gamtoje, atkreipti dėmesį į metų laikams būdingus požymius
5-asis žingsnis Skaičiavimas Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių, jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: „Kiek iš viso?“ „Kiek daugiau?“ „Kiek mažiau?“	Suskaičiuoja, kurių paukščių paveikslėlyje yra daugiau: skrendančių į kairę ar į dešinę. Paima prašomą (reikiamą) kortelių skaičių. Skaičiuodamas ir vedžiodamas pirštu įsitikina, ar žaidimo pradžioje visi žaidėjai paėmė po tiek pat kortelių. Geba žodžiais paaiškinti, ką reikėtų daryti, kad visi turėtų po lygiai.	Prieš pradėdant žaisti stalo žaidimą, paklausti vaikų, ar visi žaidėjai paėmė reikiamą kortelių skaičių. Skatinti vaikus ne veiksmu, o žodžiu pasakyti, kaip turėtų pasielgti ne tokį kortelių skaičių paėmęs žaidėjas, vartojant tokius posakius, kaip „atiduok man“, „paimk iš manęs“, „padėk į šoną“, „paimk dar“ ir pan.
Pastebi, kaip sudaryta daiktų seka, geba pratęsti ją vienu – dviem daiktais (elementais). Pratęsdamas ją, nebūtinai laikosi tos	Suveria dviejų spalvų karoliukus. Paeiliui dėlioja trikampus ir kvadratus. Išklauses pasakos, kurioje veikėjai paeiliui ką nors atlieka, geba atsakyti į klausimus:	Pasiūlyti vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesiai ar garsų elementai, kur vaikas turėtų

<p>pačios sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus pagal vieną kurį požymį, vėliau pagal kitą). Skiria ir pasako kelintinius skaitvardžius.</p>	<p>„Kas atėjo pirmas?“ „Ką atsakė trečiasis veikėjas?“ ir pan.</p>	<p>keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka. Kalbėtis su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių eilė: ką darė pirmasis, antrasis veikėjai ir t. t.</p>
<p>Matavimas Skiria trikampę, apskritą, stačiakampę formą. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį.</p>	<p>Žaisdamas daiktų loto, randa reikiamos spalvos kortelę. Nuspalvina trikampius viena, o stačiakampius – kita spalva ir t.t.</p>	<p>Žaisti stalo žaidimus. Karpyti, paišyti, spalvinti trikampius, stačiakampius. Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras kurti aplikacijas, ornamentus, šventinę atributiką, įvairius daiktus, kuriais galima papuošti aplinką.</p>
<p>Palygindamas daiktų dydžius, geba naudotis sąlyginiu matu. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, storesnis – plonesnis, sunkesnis – lengvesnis.</p>	<p>Surikuoja vaikus, sudėlioja daiktus nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. Kalbėdamas apie savo šeimos narius, sako, kad tėtis yra aukštesnis už mamą. Rinkdamasis knygas pastebi, kad viena storesnė, kita plonesnė.</p>	<p>Skatinti vaiką naudoti sąlyginį matą daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuoti žingsniais). Atlikti įvairias užduotis (pvz., sugrupuoti daiktus eilės tvarka pagal kurį nors požymį) Kaupti tvėrmės dėsniai suvokti reikalingą patyrimą (pvz., plastilino gabaliukui suteikti vis kitą formą).</p>
<p>Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan.</p>	<p>Rašo laišką, pradėdamas iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Paprašytas atlieka nurodytą užduotį (pvz., paima priešais save esantį daiktą, palenda po stalu, užlipa ant suoliuko ir t.t.).</p>	<p>Kartu skaityti knygeles, „rašyti“ laiškus. Žaisti judrius žaidimus, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėtį nusakančius įvairius žodžius (pvz., žaidimas „Lobio ieškojimas“).</p>
<p>Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj.</p>	<p>Pasakodamas, ką veikė vakar, kalba būtuojų laiku, o ką veiks rytoj – būsimuoju laiku.</p>	<p>Domėtis, ką vaikai veikė vakar, kalbėtis apie tai, kas bus rytoj. Žaisti žaidimus, padedančius suvokti laiko trukmę (pvz., auklėtojai garsiai skaičiuojant iki 10, vaikai turi sustoti į ratą).</p>
<p>6-asis žingsnis Skaičiavimas Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių</p>	<p>Suskaičiuoja, kiek daiktų yra vienoje ir dviejose daiktų grupėse, kiek jų liks, jei kelis paimsime. Atrenka prašomą objektų skaičių. Pasako, kuriame iš dviejų rinkinių</p>	<p>Skatinti vaiko norą sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokti. Leisti pasirinkti vaikui įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat</p>

<p>žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis.</p>	<p>yra daugiau, o kuriame mažiau elementų. Objektų kiekį nuo 0 iki 10 susieja su atitinkamu skaičiaus simboliu. Naudodamasis abiejų rankų pirštais parodo, koks skaičius yra užrašytas.</p>	<p>veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo, skaičiavimo įgūdžius, formuotis reikalingus vaizdinius. Skatinti vaiką aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus, kad vaikas geriau pajustų skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką sako (tai svarbu vystantis vaiko mąstymui).</p>
<p>Atpažįsta, sukuria, atkuria, pratęsia, skirtingų garsų, dydžių, formų bei spalvų sekas su pasikartojančiais elementais.</p>	<p>Randa garsų, judesių, spalvų ir kt. sekoje pasikartojančius elementus ir pratęsia seką dviem – trimis elementais. Piešia smulkius ornamentus iš kairės į dešinę.</p>	<p>Mokyti vaiką kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūlyti kuo įvairesnės veiklos, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus.</p>
<p>Matavimas Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą.</p>	<p>Pasako, obuolys, saulė yra apvalūs, langas – stačiakampio formos, Atrenka vienodas lego kaladėles. Randa daiktą, kuris dydžiu, forma arba spalva skiriasi nuo kitų padėtų ar pavaizduotų daiktų.</p>	<p>Skatinti vaiką grupės ir lauko aplinkoje ieškoti daiktų bei jų dalių, savo forma primenančių žinomas geometrines figūras.</p>
<p>Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų, burių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydį, vartoja skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, pats mažiausias, didžiausias ir kt.)</p>	<p>Norėdamas sužinoti, kuriai lazdelei (ilgai ir plonai ar trumpai ir storai) buvo sunaudota daugiau plastilino, abi jas ar vieną jų transformuoja į formą, kuri leistų jas kaip nors palyginti. Pasiūlo būdą atstumui išmatuoti.</p>	<p>Matuoti pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Pasiūlyti sudaryti sąlygas eksperimentuojant atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirtingų formų pakuotėse). Sudaryti sąlygas atrasti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Siūlyti žaidimus, veiklą, kurioje dalyvaudamas vaikas įgytų supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Formuoti ir plėsti vaiko žodyną, reikalingą dalinantis idėjomis apie daiktų dydžių santykius.</p>
<p>Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę, į dešinę, aukščiau, žemiau, virš, po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt.</p>	<p>Keičia judėjimo kryptį pagal žodinį nurodymą arba simbolius (pvz., randa kelią, kai maršrutas žymimas rodyklėmis). Sudaro maršruto planą. Papasakoja, kaip daiktai išsidėstę nuotraukoje</p>	<p>Pasiūlyti veiklą, kurioje aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptį, daiktų vietai nusakyti.</p>
<p>Žino, jog gamtoje esama pasikartojančių ciklų (kad</p>	<p>Žino savaitės trukmę, jos dienų seką; apibūdina metų laikus pagal</p>	<p>Žaisti žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipti</p>

kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).	pokyčius gamtoje, atliekamus darbus; pasako, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę, metus.	vaiko dėmesį į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Skatinti dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbėtis apie metų laikų kaitą, įvairiu metų laiku atliekamus darbus.
--	--	---

4. KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

Pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės
4.1. Sakytinė kalba		
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.		
Esminis gebėjimas. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreišdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.		
1-asis žingsnis Klausymas Klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną.	Gestais parodo, kad klausosi ir supranta (purto galvą, linksi, ploja delniukais, pradeda verkšlenti), parodo mimika (nukreipia akis, sukiojasi, ieškodamas pavadinto daikto), visu kūnu (prieina, nueina, atsisėda, gulasi).	Tiesiog kalbėti su vaiku. Kalbėti apie tai, ką tuo metu darote ir matote, kai keičiate sauskelnes, maudote, maitinate ar rengiate, guldote miegoti.
Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimos aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimų žmonių vardus, artimiausios jam aplinkos daiktų pavadinimus bei veiksmų pavadinimus ir geba veiksmu atsakyti į klausimą.	Pašaukus vaiką vardu, atsisuka. Pavadinus daiktą ar reiškinį, jų ieško, kartoja siūlomus judesius. Auklėtojai pasiūlius paploti katutes, mergaitė ištiesia prieš save rankutes ir delniukais kelis kartus suploja.	Kasdien grupės aplinką papildyti vis naujais žaislais, daiktais, juos vaikui nuolat įvardijant. Žaidinti, juokinti, kykuoti vaiką, sakant trumpus eilėraštukus, pvz., „Virė virė košę“. Žaisti žaidimus: „Kas pasislėpė?“, „Ko neliko?“ ir kt.
Kalbėjimas Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis.	Čiauška garsų junginius, savo kalba kartoja paprastus jam sakomus žodžius: „ačiū“, „nėra“, „noriu“, „duok“ ir kt.	Skatinti vaiką tarti garsus, garsų junginius, jo netariamus garsus ir garsų junginius. Skatinti vaiką mėgdžioti trumpu sodelius.
Vartoja kelis žodelius objektams, veiksmams įvardyti, norams išsakyti palydėti juos judesiu.	Vaikas kelia rankas į viršų ir prašosi pakeliamas. Vaikas moka atsiveikinti.	Kalbėtis su vaiku taisyklingai tariant garsus ir žodžius. Kad susidarytų ryšys tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, rodymas turi sutapti labai daug kartų.
2-asis žingsnis Klausymas Klausosi ir kalba, reaguoja į suaugusiųjų ir kitų vaikų kalbėjimą.	Mimika, gestais, trumpais žodeliais atsako į suaugusiojo klausimus, jų prašymus. reaguoja į vaikų kalbą.	Nuolat kalbėti apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, tą patį dalyką nusakyti kuo įvairesniais žodžiais.
Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie	Kūno judesiais, garsais, trumpais žodeliais atliepia jam skaitomą	Taisyklingai vadinti su juo bendraujančius suaugusiuosius,

<p>artimos aplinkos objektus, reiškinius, nesudėtingus bei trumpus tekstus: žaidimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus.</p> <p>Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Iš-klauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus.</p>	<p>trumpą tekstuką. Teigiamai arba neigiamai reaguoja į prašymus, siūlymus. Auklėtojai pasiteiravus, kur jo šuniukas, paskatinus surasti šuniuką, mažylis ieško šuniuko.</p>	<p>įvardyti kūno dalis, aplinkoje esančius daiktus ir žaislus. Skatinti vaiko klausinėjimą. Kalbant su vaiku sudaryti ryšį tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio. Sutapatinti žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. Kasdien raiškiai deklamuoti, pasakoti trumpus tekstus.</p>
<p>Kalbėjimas</p> <p>Dalyvauja pokalbiuose, mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmis, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose.</p>	<p>Auklėtoja myluodama vaiką sako žodžius, vaikas atkartoja atskirus žodelius.</p>	<p>Palaikyti vaiko norą tarti, kartoti žodžius.</p>
<p>Dviejų trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori.</p> <p>Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.</p>	<p>Pasako, ką mato, ką girdi, ko nori, ar kas atsitiko..</p>	<p>Pastebėti, kuo vaikas domisi, į ką žiūri, ką rodo, ko klausia, ką bando pasakyti, išreikšti. Paskatinti vaiką kalbėti jam padedant pasakyti žodžius.</p>
		<p>Skatinti vaiką kartoti dainelių, žaidinimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildant kūno kalba. Žaisti su vaiku žaidimus, kurių metu jam reikėtų pliaukšėti delnais, šokti, šokinėti ir pan..</p>
<p>3-asis žingsnis</p> <p>Klausymas</p> <p>Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas po kito sekančius prašymus, siūlymus.</p>	<p>Mėgsta klausytis jau žinomų kūrinėlių, suklūsta išgirdęs jau girdėtą pasakojimą, aiškinasi nesuprastą žodį.</p>	<p>Skaityti ir pasakoti vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. Skaityti garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiant teksto emocijas. Kalbėjimąsi su vaiku nuolat įvairinti naujais žodžiais. Mokyti suprasti suaugusiojo prašymus.</p>
<p>Kalbėjimas</p> <p>3–4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. mėgdžioja suaugusiųjų kalbėseną. Sako ačiū, prašau.</p>	<p>Vaikas sako: „Žiūrėk, kaip aš statau garažą. Kai užaugsiu, tai pirsiu mašiną. Bus didelė ir graži“.</p> <p>ir pan.</p>	<p>Skatinti vaiką nuolat pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius ir kt. Kalbinėmis užduotimis keliant klausimus: „koks?“ „kodėl?“ „kur?“ „kaip?“ ir skatinti vaiką nusakyti aplinkos reiškinių</p>

		savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoti apie tai, kas vyksta ar vyko aplink vaiką. Kalbant skatinti vaiką vartoti mandagumo žodelius.
Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmukais, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į klausimus. Kalba kelių žodžių sakiniiais, žodžius derina pagal giminę, linksnį.	Kalba, gestikuliuoja rankomis, rodydamas veiksmus situacijas bei veiksmus. Komentuoja matytą filmuką apie traukinuką: „Traukinukas labai linksmas, jam patinka gėlės. Jo dainelė graži“.	Įvairiose bendravimo situacijose nuolat klausinėti vaiko apie jį patį, apie tai, ką jis veikia, ko nori, ką mėgsta, skatinti apie tai pasakoti. Skatinti vaiko kalbėjimą, pateikiant taisyklingo kalbėjimo modelius.
Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštukus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.	Auklėtoja: „, Aš turiu šuniuką, loja jis au, au. Saugo jis namelį, kai aš pastatau“ Vaikas kartoja iš paskos.	Deklamuoti, užbaigti žinomų pasakų, eilėraštukų frazes. Kartu su vaiku žiūrint vaikiškus filmukus bei skatinti žodžiais ir gestais apie tai pasakoti. Kartoti eilėraštukus, dainuoti daineles, žaisti žaidimus.
4- asis žingsnis Klausymas Klausosi pasakojamų, pokalbių, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai.	Smalsauja, domisi aplinkinių (auklėtojos, padėjėjos) pokalbiais, viską nori girdėti, mielai klausosi jų pasakojimų, sekamų pasakėlių.	Skaityti vaikui ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai.
Pradeda suprasti, reaguoti ir išklausti, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.	Vaikas išklauso draugo aiškinimą, ką tas sumanęs padaryti ir pateikia savo komentarą.	Atkreipti vaiko dėmesį į kita kalba kalbančius aplinkinius.
Kalbėjimas Kalba pats sau, kitam, klausinėja, prašo, šaukia, užkalbina, ne visuomet laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius.	Vaikai kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius.	Skatinti įvairiose bendravimo situacijose gyvai kalbėtis, bei vartoti girdėtus naujus žodžius. Bendraujant su suaugusiais, vartoti mandagumo žodžius.
Kalbėdamas vaikas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius ir taisyklingai	Kalbasi tarpusavyje žaisdami, ką nors veikdami, auklėtojos paraginti pasakoja apie savo išpūdžius, patirtus nuotykius, išgyvenimus, ką	Su vaiku kalbėti taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus. Skatinti įvairiuose žodžiuose atpažinti esamus garsus.

taria daugumą gimtosios kalbos žodžių, garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus.	jaučia ir t.t.	Pratinti taisyklingai formuluoti sakinius.
Deklamuoja trumpus eilėraštkus, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.	Paprašytas padeklamuoja išmoktą eilėraštką kartais pridėdamas ir savo žodžių; su atitinkama veido išraiška, pamėgdžiodamas veikėjus ir įpindamas savo fantazijos, paseka girdėtą pasaką	Džiaugtis kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštarauti, nesišaipyti iš jo. Vaiko kalbos jausmą žadinti emocija, ekspresyvia ir vaizdinga kalba. vaizdingus posakius, išsireiškimus.
5-asis žingsnis Klausymas Supranta, kad skirtingo turinio tekstai suteikia specifinę informaciją, juos galima skaityti, klausytis.	Klausosi įvairaus turinio tekstų, įrašų apie aplinką, įvykius, reiškinis (pvz., paukščių garsų pamėgdžiojimo kompaktą ir t.t.).	Skaityti įvairių žanrų tekstus. padėti vaikui pajauti tekstų stilistinę įvairovę.
Kalbėjimas Kalba sudėtiniais sakiniais vartoja apibūdinančius žodžius, daugumą kalbos dalių: daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius, skaitvardžius,rieveksmiais, prielinksnius ir kt. Seka ir kuria pasakas, įvairius pasakojimus bei istorijas, sako eilėraščius, inscenizuoja, deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.	Kalba, pasakoja apie tai, ką veikė, kas buvo nutikę, įvykę, nesupratus dar pakartoja. paaiškina, dalijasi įspūdžiais, pergyvenimais. Pasakoja apie matytus animacinius filmukus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus ir pan. Seka girdėtas bei savo sukurtas pasakas, kiti jų klausosi. Deklamuoja išmoktus eilėraščius, skaitomų pasakų eiliuotus intarpus ir juos inscenizuoja.	Palaikyti kiekvieno vaiko kalbėjimą, rodant susidomėjimą tuo, ką jis kalba, užduodant vaikui atvirus klausimus. Skatinti vaiką kalbėti apie savo norus, išgyventus įspūdžius, jausmus, vidinį pasaulį, Stengtis turtinant vaiko žodyną, vartojant įvairias kalbos dalis. Būti dėmesingu klausytoju. Skaitant kūrinėlius, nutylėti frazę ar žodį, skatinant vaiką juos pasakyti. Įvairiai inicijuoti eilėraščių, istorijų, pasakų kūrimą, pvz., kitaip sugalvoti pasakos pradžia ar pabaigą ir t.t. Pratinti kalbant žiūri į kito akis
6-asis žingsnis iki Klausymas Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme. Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą; bei pajuokavimus, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius	Mėgdžioja įrašytos pasakos personažų kalbėjimą, rodo įvairias grimasas.	Ugdymo veikloje klausytis įvairios stilstikos tekstų. Žaisti žaidimus, susijusius su pasakojimo tekstu, jį iliustruoti, inscenizuoti.
Kalbėjimas Kalba atsižvelgdamas į bendravimo situaciją,	Kalbasi vienas su kitu apie jiems įdomius dalykus, norus, nutikimus. Garsiai svarsto savo planuojamos	Sudaryti kuo daugiau bei įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuotų turiningus

išsakydamas savo patirtį, norus, svarstymus; kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei kitus vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.) bei įvairius terminus (mikrofonas, klaviatūra, pelė ir kt.).	veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, tariasi ir sprendžia problemas. Kalba apie techniką, įvardydamas įvairias detales, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius.	vaikų pokalbius apie įvairius dalykus, reiškinius, vartojant sudėtingesnės sandaros žodžius. Skatinti vaikus klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti bei pratinti reikiama informaciją perduoti kitiems. Kurti fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą.
Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių.	Žaidžia žaidimus su garsais, nustatydami garso vietą žodyje, sakydami panašiai skambančius žodžius, dainuoja ritmines daineles ir t.t..	Ieškoti aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu. Žaisti įvairius garsų keitimo žodžiuose žaidimus.
Atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, žaidžia prasmingais ir beprasmybiškais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis bei „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, intonacijas bei kalbėjimo tempą ir kt.	Atpasakoja girdėtas pasakas, istorijas, kuria savas pasakas ir raiškiai jas seka. Kuria eilėraščius, mįsles, juokauja, žaidžia įvairiais žodžiais ir t.t.	Išmėginti kalbinės raiškos priemones kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant. Inicijuoti pasakojimų būdus: spontaniškus, atkuriamuosius, kūrybinius, fantastinius ir kt.
4.2. Rašytinė kalba		
Vertybinė nuostata. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.		
Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.		
1-asis žingsnis Skaitymas Vartinėja ir žiūrinėja knygeles, paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą kartu su suaugusiais.	Manipuliuoja su įvairaus formato, įvairios medžiagos paveikslėlių knygelėmis. Manipuliuodamas su žaislinėmis knygelėmis, rodo teigiamas emocijas.	Sukurti vaikui aplinką, kad jis galėtų pačiais įvairiausiais būdais pažinti knygutes: vartinėti, čiupinėti, žaisti. Kartu su vaiku vartyti, žiūrinėti paveikslėlius. Kalbėti apie tai, ką mato kiekviename puslapyje.
Rašymas Stebi rašančiuosius bei domisi įvairiomis rašymo priemonėmis ir braukojomis įvairias linijas.	Domisi įvairiais rašikliais kaip ir kitais jam naujais daiktais.	Sudaryti situacijas, kuriose mažylis galėtų matyti, kaip rašote.
2-asis žingsnis	Vaikas atsiverčia knygą, paliečia	Skaityti knygutę kartu su vaiku,

<p>Skaitymas Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius ir piršteliu rodo. Pradedą atpažinti mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į esančias raides, žodžius, simbolius.</p>	<p>pirštais paveikslėlį, pasilenkia arčiau knygos, pastuksena pirštuku į lapą su šuniuku, sako: „au, au“. Atsiverčia kitą lapą su katyte ir sako: „mau, mau, mau“. Pamatęs parašytas raides, nupieštus simbolius, klausia: „kas čia?“</p>	<p>leisti pačiam laikyti ją ir versti lapus. Rodyti vaikui knygelę paveikslėlius, kalbėti apie juos. Vartant ir skaitant knygeles skatinti vaikų žodinę ir kūno kalbą. Skaitomų kūrinių tekstą sieti su jo gyvenimu.</p>
<p>Rašymas Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.</p>	<p>Spontaniškai brauko popieriaus lape įvairios spalvos rašikliais.</p>	<p>Papildyti vaiko rašytinę aplinką. Parūpinti vaiko rašinėjimams popieriaus ir jo amžiui tinkančių įvairių rašiklių.</p>
<p>3-iasis žingsnis Skaitymas Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik į paveikslėlius, bet ir tekstą, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradedą pažinti aplinkoje esančius simbolius.</p>	<p>Reikalauja, kad ta pati knygelė būtų skaitoma po kelis kartus. Skiria grupėje esančius simbolinius ženklus: žaidimų kampelius, patalpas žyminčius ženklus ir kt.</p>	<p>Skaityti vaikui kelis kartus per dieną, parinkus trumpus tekstus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. Skirtingai perteikti personažų kalbą. Skatinti vaiką pavadinti kiekvieną paveikslėlį, kalbėti su vaiku apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu leisti liesti su tekstu susietus daiktus. Nuolat atkreipti vaikų dėmesį į jų artimoje aplinkoje esančius simbolius, aiškinti jų reikšmę.</p>
<p>Rašymas Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigloja vertikalias ir horizontalias linijas.</p>	<p>Vaikas keverzoja popieriaus lape.</p>	<p>Pozityviai vertinti vaiko keverzones ir džiaugtis jo pasiekimais bei skatinti keverzonėmis reikšti savo mintis.</p>
<p>4-asis žingsnis Skaitymas Domisi skaitymu ir pats vaizduoja, kad „skaito“ knygą, kuri buvo skaityta. „Skaito“ paveikslėlius, įvardija objektų ir veikėjų bruožus, jų veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius aplinkoje bei pradeda jais manipuluoti įvairioje veikloje.</p>	<p>Vaikas pasiėmęs varto knygelę ir savaip ją „skaito“ . Žiūrėdamas paveikslėlį apie jį pasakoja, kas ką daro, ką kalba ir pan.</p>	<p>Skatinti domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu suteikiant informacijos apie skaitymą. Vaikui užduoti klausimus apie tai, ką „perskaitė.“ Atsakymus užrašyti ir jam paskaityti. Vaiko „perskaitytą“ tekstą pasiūlyti iliustruoti.</p>
<p>Rašymas Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu). Keverzonėse, piešiniuose</p>	<p>Piešia, keverzoja raidžių elementus, kai kurias raides. Savo piešinyje bando pasirašyti vardą.</p>	<p>Turtinti vaiko aplinką įvairiais rašikliais, sudaryti galimybę pažinti kompiuterį. Skatinti keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėti po dailės darbais.</p>

pasirodo raidžių elementai ir raidės. Raidėmis bei simboliais manipuliuoja įvairioje veikloje.		Ieškoti aplinkoje žodžių, kuriuose yra vaiko vardo raidės. Verti vardo, pavardės raidžių karolius.
5-ais žingsnis Skaitymas Domisi raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę.	Dėlioja raides, sugalvoja joms įvairius pavadinimus: A – stogelis, H – kopėtelės ir pan.	Kurti kuo įvairesnę raidžių aplinką. Skaityti tekstus, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Skatinti vaiką kurti istorijas, pasakas apie raides, jų charakterį. Nuolat kreipti vaiko dėmesį į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus ir pan.
Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygoms. Įvardija skaitomo teksto veikėjų bruožus.	Varto knygeles, sugalvoja joms pavadinimus, aptaria paveikslėlius apibūdindami veikėjus. Patys kuria savo rankų darbo knygeles ir sugalvoja joms pavadinimus.	Skatinti vaiką pavadinti savo sukurtas knygeles, nupieštus piešinius, atliktus darbelius. Skatinti vaikus kurti įvairias knygeles su paslaptinomis durelėmis, langeliais ir pan. Padėti pajusti vaikams ryšį tarp vaizdo ir žodžio „skaitant“ iliustracijas.
Rašymas Domisi bei supranta skirtingų spaudinių funkcijas (valgiaraštis, kalendorius, reklama, bukletas ir pan.).	Kuria sveikinimus, kvietimus, orų prognozes, sugalvoja valgiaraštį, sukuria reklaminių skelbimų, laikraštuką.	Praturtinant vaiko aplinką skirtingo turinio spaudiniais, skatinti savarankiškai juos kurti reklamas, skelbimus, kvietimus, dienotvarkę, orų prognozes suvestines ir kt.
Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. (Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius.)	Vaiko iliustruota pasaka „Pagrandukas“. Vaiko rankų darbo knygelė „Triakis“. Vaiko nubraižyto transporto maršruto, važiuojant per Lietuvą, planas. Vaiko parašytas vardas.	Skatinti vaiką įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinti rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. Skatinti vaiką savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis schemomis, grafikais, juos komentuoti. Skatinti vaiką pasirašyti savo piešinius, darbelius pirmąja vardo raide, visu vardu.
6-asis žingsnis Skaitymas Domisi knygomis bei rašytiniais tekstais ir	Domisi grupės bibliotekėlėje esančiomis knygomis, jas varto, žiūrinėja iliustracijas ir spėlioja, kas parašyta po paveikslėliais, rodo	Grupės knygų kampelį nuolat papildyti įvairių žanrų knygomis, rašytiniais tekstais. Kartu su vaiku skaityti knygas.

supranta nesudėtingą jų siužetą. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradeda skirti žodžius sudarančius skiemenis, garsus.	pažįstamas raidės, bando jungti raidės į skiemenis ir perskaityti parašytus žodžius. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį.	Pakalbėti apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. Susieti perskaitytą tekstą su paties vaiko patirtimi. Skaitant atkreipti vaiko dėmesį į atskiras raidės, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose. Sudaryti vaiko vardo, jo artimųjų vardų raidžių abėcėles (asmeninį žodynėlį).
Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato aplinkui (parduotuvinių, kirpyklų, kavinių) pavadinimus.	Eidamas skaito gatvių pavadinimus, įvairius artimiausioje aplinkoje esančius užrašus.	Skatinti vaiką atpažinti esančius simbolinius ženklus, skaitinėti trumpas iškabas, įvairius kitus užrašus.
Rašymas Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando per - teikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raidės, žodžius. Supranta rašymo tikslus.	Užsirašo savo vardą ant pakabinto popieriaus lapo, kai ateina į darželį (užsiregistruoja), ant piešinio ir kt. Nukopijuoja grupės kampelių pavadinimus, jų simbolius ir kt. Rašo sveikinimus bei laiškus įvairiom progom (mamai, tėčiui, draugui ir pan.) Kompiuteriu rašo raidės, žodžius.	Skatinti vaiką kuo dažniau kurti žodinius laiškus, telegramas, pranešimus, žinutes. Skatinti kopijuoti reikiamus žodžius, raidės, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygose, bukletuose, laikraščiuose ir t.t. Pasiūlyti veiklos, kurioje vaikui kiltų poreikis užrašyti įvairių objektų pavadinimus, simbolius, bei skatinti vaiką simboliais perteikti informaciją Pasiūlyti raidės, žodžius, simbolius, kitą informaciją perrašyti ar pačiam užrašyti kompiuteriu.

5. MENINĖ KOMPETENCIJA

Pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės
5.1. Meninė raiška		
Vertybinė nuostata. Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.		
Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.		
1-asis žingsnis Muzika, šokis Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, mimiką, suklusdamas, sutelkdamas žvilgsnį ar krykšdamas, judėdamas, arba žaisdamas balso intonacijomis, garsais.	Girdėdamas garsus, muziką, krykščia, spygauja iš malonumo, šnekasi su savimi, gurgia, ulba, imituoja girdimus garsus, judina rankas (mojuoja, iškelia aukštyr) ir kojas (tapšnoja pėda į grindis). Bando eksperimentuoti muzikos garsais (pvz., barškina barškutį, maigo cypiantį žaisliuką, judina varpelį ir t.t.), atkartoti suaugusiojo judesius (pvz., supasi, ropoja, kelia ir nuleidžia rankas, įsikibęs į atramą spyruokliuoja kojomis ir pan.).	Dainuoti trumpas, vaiko pasauliui suprantamas daineles, lopšines vaikui ir su vaiku (pvz., „A-a a-a, pupą“, „Užmik, mažute“ ir kt.); žaidinti, supti, kutenti, myluoti, jodinti ir kitaip linksminti vaiką specialiai tam skirtais žaidinimais ir liaudies dainelėmis („Mylu mylu spust“, „Katutės“, „Grūdu čiulkinėlį“ ir kt.). Išraiškiai ir džiugiai bendrauti su vaiku, siekiant sukelti jam teigiamas emocijas.

	<p>Džiaugiasi naujais gebėjimais išgauti garsus balsu (pvz., čepsi lūpomis, kvykia, cypauja) bei skleisti garsus, imituojančius gyvūnus („au-au“, „miau-miau“ irkt), mėgina skaityti knygas, padedančias įtvirtinti šiuos kalbinius gebėjimus.</p>	<p>Į vaiko skleidžiamus garsus atsakyti balsu, perteikiant įvairias vokalines galimybes (pvz., dainuoti, niūniuoti, kalbėti vieno aukščio tonu), o judesius atkartoti, palaukiant kol vaikas atsakys judesiu. Taip skatinamos pirmosios vaiko kūrybinės iniciatyvos. Reikėtų vaiką nešioti, ritmingai sūpuojant, kilnoti, judinti jo rankas ir kojas.</p>
<p>Žaidinimai ir vaidyba Kalbinamas, žaidinamas įvairiai reiškia emocijas, norus balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu.</p>	<p>Vaikui ėmus pliaukšėti delniukais, suaugusysis, paėmęs jo delniukus, ploja kartu linksmai sakydamas: „Gydu gydu katutes“. Vaikas pamėgdžiodamas tai intonuoja, pliaukši, krykštauja. Kai auklėtoja pasislepia ir sako: „Nėra manęs,“, o po to vėl pasirodo, vaikas krykščia iš pasitenkinimo, pats slepiasi bei pasirodo panašiu būdu. Laikydamas rankoje žaislą, jį judina, barškina, burzgia.</p>	<p>Drąsinti vaiką rodyti iniciatyvą, veikti, tyrinėti. Žaidinti, kalbėtis emocijomis intonacijomis (švelniai, linksmai, meiliai, paguodžiančiai), naudoti įvairų tempą (greitą, lėtą). Teigiamas emocijas reikšti kiek pabrėžtinai, kad vaikas įsimintų. Tuos pačius žaidinimus, pokštavimus kartoti keletą kartų.</p>
<p>Vizualinė raiška Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes). Domisi dailės priemonėmis, apžiūrinėja, ragauja, varto.</p>	<p>Kartu su suaugusiuoju maišydami dažus žaidžia „Virus, virus košę“. Stebėdamas suaugusiojo judesius tapšnoja delnais dažus, tepynėja, brauko pirštais. Pažiūri į dažuotus pirštus, juos palaižo ir vėl ima tepynėti. Pamirkytą į dažus teptuką apžiūri, paliečia pirštu dažuotą galą, bando priliesti prie lūpų, tepa ant popieriaus, paliktą pėdsaką patrina pirštu ir t.t.</p>	<p>Sudaryti sąlygas pamatyti žaismingą suaugusiojo piešimą, lipdymą, kad vaikas pats panorėtų išbandyti vienokius ar kitokius veiksmus. Pasiūlyti vaikui saugią, geros kokybės dailės priemonių ir medžiagų (vaškinių kreidelių, storų teptukų, ryškių spalvų dažų, lipdymo tešlos ir kt.), kad jomis ką nors veikdamas patirtų džiaugsmą.</p>
<p>2-asis žingsnis Muzika, šokis Įdėmiai klausosi muzikos bei aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trijų garsų melodijas ar daineles. Ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina ar stuksena kokiu nors daiktu.</p>	<p>Suklūsta girdėdamas muziką bei aplinkos garsus. Kartoja, mėgdžioja padainuotas nesudėtingas daineles (pvz., „Virė virė košę“, „Į Šakius“, „Du ožiukai“ ir kt.), judesius ir spontaniškai atlieka natūralius judesius (ploja, eina pirmyn, atgal, trepsi, spyruokliuoja, susikabinęs rankomis su suaugusiuoju, šokinėja ant dviejų kojų). Spontaniškai taria, intonuoja garsus, atskirus dainelių žodžius; balsu imituoja aplinkos garsus (pvz., mašinos, traukinio, durų skambučio, gyvūno ar kt.). Ploja, trepsi, barškina, ritmiškai</p>	<p>Su vaikais klausytis įvairių stilių muzikos (liaudies, klasikinės, džiaz, roko ir kt.) bei sudaryti muzikinę aplinką, kurioje galėtų išgirsti įvairius aplinkinio pasaulio garsus. Dainuoti su vaiku trumpas, nesudėtingas, pasikartojančio teksto daineles, niūniuoti. Parinkti muzikos ir garsų, skatinant judėti (gamtos garsų: lietaus, upelio čiurlenimo, įvairių paukščių balsų, jūros ošimo ir kt.). Suteikti vaikams pakankamai laiko tyrinėti</p>

	stuksena koku nors daiktu (pvz., kaladėle, žaislu ar kuo kitu).	įvairius judesius, žaidinti juos, išgauti įvairius garsus (plekšnoti per šlaunis, pilvą, skruostus, barbenti pirštais į grindis ir kt.). kartu su jais groti vaikiškais žaislais: barškučiais, būgneliais, parūpinti medinių, plastmasinių žaislų, su kuriais galėtų veikti.
Žaidinimai ir vaidyba Žaidžiant įvairius pirštų, sūpavimo, jodinimo bei kutenimo, kykavimo ir kt. žaidinimus, mėgdžioja išgirstas intonacijas ir parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais, veiksmais (pamojuoja, apkabina).	Suaugusiajam išeinant, pamojuoja, o jiems grįžus nusišypso, apkabina. Suaugusiajam sekant pasakėlę ir vaiko delne maišant įsivaizduojamą košę, jis taip pat maišo, dalija, o jai pasibaigus, vaizduoja, kaip pelytė bėga slėptis ir linksmi juokiasi. Sekant jam pasakėlę, parodo, kaip šuniukas amsi, katinėlis miauksi, kiškutis striksi ir pan. Kalba žaisliniu telefonu arba naudodamas kitą daiktą: pasakoja, paklausia, atsako.	Žaidžiant su vaikais reikšti savo jausmus, norus, rodyti judesius ir veiksmus: („Virus viru košę“, „Eisim eisim į turgelį“ ir pan.). Kalbėti maloniai, linksmi skatinti mėgdžioti veiksmus ir intonacijas. Vedžiodant žaislą, figūrėlę, parodyti, kaip galima veikti, skatinti pamėgdžioti ir atrasti savų veikimo būdų. Kartoti tuos pačius veiksmus, žodžius, balso intonacijas:
Vizualinė raiška Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja ir tuo džiaugiasi (šūkčioja, ir pan.) dailės priemonės (tirštais dažais, minkšta tešla) paliekamu pėdsaku bei patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį.	Kreidelėmis taškuodamas bei keverzodamas linijas vieną po kito sparčiai pribrauko popieriaus lapus. Pakalbintas suaugusiojo pasižiūri į linijų raizginius ir paklaustas, paaiškina, ką nupiešė.	Matant, kad vaikas nori tęsti veiklą, pasiūlyti pasirinkti kitą popieriaus lapą, jau pažįstamų arba naujų piešimo priemonių bei medžiagos. Vaiko veiklai skirti daug dėmesio, pritarti žvilgsniu, šypsena, pagirti, pasidžiaugti pasiekimais.
Tyrinėdamas įvairias dailės medžiagas bei priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).	Radęs kelių spalvų dažus, tai į vieną, tai į kitą indelį įmerkia teptuką, ištraukęs pasižiūri, kaip jie varva, per nukritusius lašus braukia teptuku, patrina pirštais. Eksperimentuoja tapymą kempine: pradžioje brauko lyg teptuku, po to nudžiunga, atradęs, kad baksnojant pasidaro daug dėmių.	Sudaryti galimybes žaisti, tepynėti dažais, paišelioti, dėti spaudus kempinėle (pvz., atsisėdus prie stalo ar ant grindų, stovint prie mažo molberto ar dažant kartoninio namelio sienas), ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų (pvz., ant slidaus plastiko ir šiurkštaus akmens).
3-iasis žingsnis Muzika Emocingai atsiliepia į klausomus kūrinėlius: šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ir pan.	Klausosi vaikiškų dainelių, trumpų instrumentinių kūrinėlių ir, jei patinka, ploja, trepsi, šypsosi ar kitaip džiaugiasi.	Klausyti su vaikais dainelių apie paukštelius, žvėrelius, gamtos reiškinius ar instrumentinės muzikos kūrinėlių.
Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų	Dainuoja trumpas, nesudėtingas daineles (pvz., lietuvių liaudies	Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas, imituojant jų

daineles, palydėdamas jas judesiais.	dainos „Dvi vištytės“, „Tupi katins ant tvoros“, „Pupa“, „Trejų metų“, „Gaidelis“ ir kt.) bei kartu su suaugusiuoju jas imituoja rankų ir kūno judesiais (rodo saulutę, lietu, ploja, trepsi ar kt.).	tekstą judesiais.
Drauge su suaugusiuoju muzikinių žaidimų tekstą imituoja rankų ir kūno judesiais (žingsniuoja, bėga, apsisuka).	Drauge su auklėtoja žaidžia muzikinius žaidimus, atlikdami judesius (lietuvių liaudies rateliai „Katinėlis“, „Raina katytė“, „Pupa“, „Grybs, grybs, baravyks“ ar kt.	Žaisti muzikinius žaidimus, eiti rateliu, imituoti judesius. Skatinti judėti pagal muziką einant, bėgant, apsisukant.
Apžiūrinėja ir tyrinėja muzikos instrumentus, jais ritmiškai groja kartu Kuria ir dainuoja vieno aukščio tonu žodžius, improvizuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais su pedagogu.	Apžiūri instrumentus, kuriais groja, klausosi jų skambėjimo, tyrinėja garsus bei muša nesudėtingos struktūros ritmą (pvz., „ta-ta“). Pritaria suaugusiojo grojimui vaikiškais ritminiais muzikos instrumentais (pvz., barškučiais, pagaliukais, būgneliais).	Aprūpinti vaikus nesudėtingais vaikiškais instrumentais (barškučiais, varpeliais, ir kt.) daiktais ir kartu su vaikais jais groti, klausytis jų skleidžiamų garsų. Tyrinėti instrumentų ir daiktų garsines galimybes, duodant vaikams laiko tyrinėti.
Šokis Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius.	stovi ant vienos kojos kaip gandras, vaikšto pasistiebę, šliaužia kaip gyvatė, pašoka į aukštį kaip varlė ir šokinėja ant dviejų kojų susiedamas judesį su kiškio judėjimu, mojuoja rankomis perteikdamas paukščio ar drugelio sparnų mostus, t.t..	Visas šokio veiklos rūšis stengtis atlikti kartu su vaikais tyrinėjant įvairius judesius, kartais atiduodant iniciatyvą vaikams, kartojant jų atliekamus judesius. Vengti prašyti, kad jie kartotų rodomus judesius.
Šoka pats spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių seką.	Paprašytas greitai eiti, lėtai atsitūpti, aukštai pašokti ir apsidairyti, šiuos judesius atlieka savo pasirinkta tvarka. Įterpia judesių, kurių nebuvo prašomas, pvz., apsisuka, iškelia rankas ir kt.	Skatinti vaikus šokti tyloje, kad atsiskleistų jų ritmo suvokimas. Sudaryti sąlygas judesių sekas atlikti pagal greitą, lėtą muziką. Aptarti vaikų pasirodymus, išryškinant teigiamas puses. Tai padeda vaikams vėliau įveikti scenos baimę.
Žaidimai ir vaidyba Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus bei judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą ir jų veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaimė kilusias emocijas.	Žaisdamas vaizduoja, kaip mama, tėtis, vaikas važiuoja automobiliu, išlipa, ieško gedimo, remontuoja. Skambindamas menamu telefonu, praneša, kada grįš, nuramina. Vystydamas lėlę, pasakoja, ką daro. Muzikiniuose rateliuose savaip vaizduoja judesiais, veiksmais: iškeldamas kumštelius ir juos sukinėdamas parodo, kaip žydi aguonėlė, apibėgdamas apie tupintį draugą, pavaizduoja, kad tai – ropė.	Parūpinti vaikams įvairių žaislų. Žaidžiant drauge, reikšti įvairias emocijas, raginti pasakoti, ką daro. Skatinti vaikus įsijausti į siužetą: veikėjus ir atitinkamai pavaizduoti balsu, judesiais. Rodyti vaikams veiksmus ir leisti improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla. Džiaugtis kartu su vaikais.
Vizualinė raiška Spontaniškai reiškia savo emocijas, išpūdžius dailės priemoneimis. Piešia ir jungia linijas į formas vis labiau koordinuodamas	Tapydamas staiga vienoje vietoje ima tepti įvairių spalvų dažus, šukčioti, trinti, kol pratrina skylę. Nupiešia popieriaus lape ratukų, pribrauko įvairių linijų. Žiūrėdamas į teptuku nutapytas	Skatinti pasakoti apie savo piešinį. Nestabdyti vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti. Stebėti vaiko raiškos procesą, paprašyti papasakoti apie savo piešinį ar

<p>rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (pvz., mamą, lėlę, mašiną) ir savo abstrakcijose įžvelgia daiktus ar įvykius.</p>	<p>spalvines dėmes, suprato, kad jos ką nors pasakoja.</p>	<p>lipdinių, stengtis suprasti, kaip vaikas reiškia savo potyrius ir emocijas, kokią reikėtų teikti, kad vaikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Svarbu, kad jo darbelis būtų matomas, juo pasidžiaugta.</p>
<p>Eksperimentuoja dailės priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas ar tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.</p>	<p>Spaudinėja, suploja molį, atgnybia gabalėlius ir juos jungia vieną prie kito. Baksnoja lipdiniu į stalą ir sako, ką padaręs ir bando su kažką veikti (pvz., „kirmėlytę padariau, ji eina pasivaikščioti“) arba sulenkia lipdinį sakydamas „dešrelė sulūžo“ ir pan..</p>	<p>Pasiūlyti eksperimentuoti su įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis (pvz., su spalvų palete, šlapiu popieriumi ir kt.). Kalbėti apie tai, ką vaikas daro, skatinti išbandyti kitus būdus:</p>
<p>4-asis žingsnis. Muzika Klausydamasis bei tyrinėdamas gamtos garsus, muzikos kūrinius, judesiais atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina.</p>	<p>Klausosi muzikos ir gamtos garsų (pvz., klausydamas maršo, žygiuoja polkos – šoka, ploja, trepsi kojomis, lopšinės – supa lėlytę ir pan.). Klausydamas garsios muzikos garsiai trepsi, tylios – tyliai tipena.</p>	<p>Klaustyti su vaikais muzikos kūrinių, gamtos garsų ir juos tyrinėti pasikalbant, pasakojant, aptariant.</p>
<p>Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau).</p>	<p>Dainuoja lietuvių liaudies daineles bei imituoja judesiais. (pvz., „Oi tu, kiški žvairy“, „Tas žvirblelis“ ir kt.) bei autorines (pvz., V. Barkausko V. Bagdono „Mamytei“ ir kt.) Dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau ir klausosi savo balso skambėjimo.</p>	<p>Dainuoti su vaikais trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainas, jas imituoti judesiais. (pvz., padainavus apie kiškį, užduoti vaikams klausimus „Kaip dainuoja kiškis?“, „Koks jo balsas?“ ir kt.</p>
<p>Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus įvairiais instrumentais ir jais pritaria suaugusiojo grojimui.</p>	<p>Eina ratelius, žaidžia muzikinius žaidimus („Kac kac kačiukai“, „Siūlai, siūlai“ ir kt.), atlikdami imitacinius judesius pagal žaidimo turinį (pvz., kačiuko glostymo, jo kūno dalių rodymo) ar eina rateliu, sukasi vietoje po vieną arba susikibę už parankių, vejasi į „kamuolį“ ir atlieka kitus judesius.</p>	<p>Sudaryti galimybę vaikams žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius: eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti ir t. t.</p>
<p>Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas ar kitaip juda ir spontaniškai kuria ritminius, motyvus savo vardui, žodžiams.</p>	<p>Ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui barškučiais, lazdelėmis, akmenukais ir kt. Tyrinėja, kaip jais groti, klausosi jų skambėjimo. Skanduoja, ploja, trepsi, kuria melodijas, ritmus, judesius muzikai (pvz., sukasi kaip lapai, snaigės, nutupia, pakyla ir vėl sukasi.</p>	<p>Pasirūpinti, kad netrūktų įvairių vaikiškų muzikos instrumentų groti bei jų garsams tyrinėti. Atsinešti įvairių medžiagų iš gamtos (akmenukų, kankorėžių, gilių, šakelių ir kt.) ar buities atliekų daiktų (tuščių buteliukų, dėžučių, ričių ir kt.) bei kartu su</p>

	Judesių kūrybai pasirenka įvairias priemones (kaspinus, juosteles, skareles ir kt.).	vaikais pasigaminti savo darbo muzikos instrumentų. Skatinti improvizuoti, kurti. Pastebėti ir įvertinti bandymus spontaniškai improvizuoti.
Šokis Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų ir kt.) šokamuosius žaidimus bei trijų – keturių judesių šokius (bėga, sukasi ir kt.) bei spontaniškai kuria natūralių judesių seką.	Žaidžia vaizduojamuosius (darbą, augalus, gyvūnus vaizduojančius) ir šokamuosius žaidimus („Šiaudų batai“, „Žvirbli žvirbli“, „Skrido uodas“) ir kt.	Drauge žaisti vaizduojamuosius šokamuosius žaidimus, skatinti vaikus interpretuoti, sugalvojant savo judesių vietoj žinomų.
Šoka, spontaniškai kuria trijų–keturių natūralių judesių seką.	Kartu su auklėtoja sugalvoja ir improvizuotai sujungia judesius perteikdamas trumpą istoriją (pvz., šokinėja, viena koja perteikdamas lietaus lašelius, ritasi vaizduodamas upelio tekėjimą, sustingsta ledo gabaliuko poza, vėl atsigula ant žemės rodydamas, kad ištirpo, arba pvz., gėlės gyvenimą nuo sėklos iki žiedo ir jo nuvytimo.	Kuriantį vaiką skatinti naudoti natūralius, su jokių šokio žanru nesusijusius judesius. Šokdamas vaikas perteikia istoriją, tačiau iš esmės jis tyrinėja šokio elementus; erdvę (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą, energiją (plaukiančiai, ir pan.)).
Žaidimai ir vaidyba Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis ir drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis kuri nors veikėją vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.	Muzikiniuose rateliuose savaip parodo matytus judesius, sukuria naujų: (pvz., „Žilvitis išdygo“ – atsitupia ir stojasi tiesiai arba krypuodamas į šonus; „užaugo“ – iškelia rankas į viršų arba stiebiasi ant kojų pirštų galų. Spontaniškai reiškia savo emocijas: susimąsto, stengdamasis prisiminti, netrukus šypsosi, džiaugdamasis, kad jam pavyko. Pabaigęs nusilenkia. Žaisdamas atsineša ir susideda reikalingus, pvz., kirpyklai daiktus, žaislus, įsirengia kirpyklą. Kerpa vieną veikėją, po to kitą, išraiškingai perteikdamas pasakoja apie tai, ar bijo kirptis, ramina, kad neskaudės ir t. t.	Parūpinti žaidimams reikalingų daiktų: virtuvei, parduotuvei, kirpyklai, poliklinikai, statybai ir kt. reikmenų. Parodyti, kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro, pirštukų ir pirštiniųėmis lėlėmis. Paskatinti aprenkti lėles savo sumanytais veikėjais, kurti situacijas pagal girdėtas pasakas bei matytus filmukus. Po tikrų aktorių parodyto spektaklio pasiūlyti ir patiems vaikams pažaisti teatrą. Drauge su vaiku eiti ratelius, parodyti judesių, veiksmų, paaiškinti, kas jais vaizduojama, ir skatinti kartoti laisvai, savaip. Nekoreguoti vaiko emocinės raiškos, nelyginti jo išraiškos su kito vaiko, džiaugtis kiekvieno vaiko pastangomis, atradimais. Mokyti nusilenkti.
Vizualinė raiška Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas	Komentuoja kylančias asociacijas, spontaniškai kurdamas išreiškia savo patirtį įvairiomis linijomis, formomis, spalvomis ir jų deriniais. Savo kūrybos procesą palydi paaiškinimu, komentarų, mimika,	Laikytis nuostatos, kad vaikas kurdamas mokosi. Vaikas pats atras kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka, o pedagogo vaidmuo – turtinti

<p>atpažįstamus vaizdus ar objektus, ir įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris kūrybos eigoje dažnai kinta, „pasimeta“.</p>	<p>pasakojimu, gestikuliacijomis ir pan.</p>	<p>vaiko patirtį, gausinti įspūdžių ir emocijų, stebėti vaiko raišką ir kūrybą bei padėti realizuoti idėjas ir sumanymus, aprūpinti priemonėmis ir medžiagomis, stiprinti vaiko pasitikėjimą bei palankiai vertinti jo kūrybos savitumą, išradingumą, įdėtas pastangas.</p>
<p>Eksperimentuoja dailės priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi savo mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja bei lipdo nesudėtingas formas.</p>	<p>Naudoja įvairias dailės priemones, medžiagas, reikšdami emocijas ir džiaugdamiesi savo atradimais. Piešia linijas ant smėlio, sniege. Kuria koliažą ant kartono gabalo, klijuodamas audinio, tapetų, laikraščio skiauteles, tarpus papildo tapydami, piešdami flomasteriu. Gamina įvairius darbelius iš gamtinių medžiagų, buitines atliekas ir kitų medžiagų.</p>	<p>Skatinti vaikus eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis (pvz., klausantis išraiškingo auklėtojo pasakojimo ant smėlio ar dažais ant popieriaus bandyti pavaizduoti pikta, šokančią, šokinėjančią liniją arba lašinant skirtingų spalvų ir skirtingą kiekį dažų į vandenį, sukurti šviesių ir tamsių, šiltų ir šaltų spalvų labirintą.</p>
<p>5-asis žingsnis Muzika Balsu, judesiais, muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam muzikos įrašui ar gyvai skambančios kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (dūdelės, būgno, varpelio, smuiko) tembrus, girdėtus kūrinius.</p>	<p>Klausosi vokalinės bei instrumentinės muzikos įrašų, gyvos muzikos, papasakoja kokia ji ir kokius instrumentus girdėjo.</p>	<p>Sudaryti sąlygas vaikams klausytis ne tik vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos, pakviečiant profesionalius muzikantus. Skatinti vaikus išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogos ar vakaronės.</p>
<p>Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį bei išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti.</p>	<p>Dainuoja išraiškiai, mimika ir kūno judesiais imituodami dainuojamų dainų tekstus: (lietuvių liaudies dainų, (pvz., „Šokinėjo trepinėjo pempelė“, „Graži ponia pelėda“ ir kt.) bei autorinių dainų (V. Barkausko „Lietučio pasaka“, A. Kuprio „Godūs meškučiai“ ar kt.). Balsu perteikia personažų charakterius (piktas vilkas, gudri lapė, bailus kiškis ir t. t.), nuotaikas (džiaugsminga, liūdna, pikta ir t.t.). Tyrinėja savo ir draugų balso skambėjimo galimybes (pasako garsiai ar tyliai dainavo, greitai ar lėtai ir kaip skambėjo balsas (švelniai, ramiai, skubiai ar kt.).</p>	<p>Dainuoti su vaikais vienbalses ir dialogines dainas. Skatinti individualiai išmėginti, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke ir kitur. Skatinti dainuoti atliekant įvairius darbus (piešiant, einant pasivaikščioti, stebint augalus, gyvūnus, ir pan.).</p>
<p>Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos</p>	<p>Įvairiais ritminiais instrumentais (lazdelėmis, trikampių, šaukštais ir</p>	<p>Pasirūpinti, kad netruktų muzikos instrumentų, žaislų,</p>

<p>vaikiškais instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus.</p> <p>Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodijas bei ritmus ketureiliams, mįslėms, patarlėms.</p>	<p>kt.) bei melodiniais (molinukais, varpeliais ir kt.) savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams. Tyrinėja jų skambėjimo tembrus.</p> <p>Balsu ar vaikiškais muzikos instrumentais kuria melodijas, ritmus ir judesius rateliui, žaidimui.</p>	<p>buities daiktų, savo gamybos instrumentų, su kuriais galėtų groti, pritari dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams. Kartu su vaikais apžiūrėti įvairius instrumentus, juos išmėginti, pasigaminti savo instrumentų ir tyrinėti skambėjimo galimybes, Drauge su vaikais kurti ritmus, melodijas. Pasidžiaugti, pagirti vaikus už jų originalumą, drąsą, norą kurti.</p>
<p>Šokis</p> <p>Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių šokius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.).</p> <p>Šoka kurdamas penkių – šešių judesių seką, reaguodamas į muziką.</p>	<p>Su auklėtoja aptarus įvairius galimus judesių jungimo variantus, (savarankiškai pasirenka lėtus šliaužimo, vertimosi ir greitus skraidymo judesius, bėgiojimą, sukimąsi ir t.t.). Parenka judesius šokio pradžiai (pvz., susirietęs guli ant žemės) ir pabaigai (pvz., stovi nuleidęs rankas ir galvą), parodo, kad užbaigė šokį, sustodamas ar nusilenkdamas žiūrovams.</p>	<p>Vaikų sugalvotas judesių sekas rodyti visiems ir klausti vaikų, ką jie matė. Padėti vaikams sieti pamatyta personažą su atliekamais judesiais, vartojant frazes, pvz.: „bėgo greitai kaip vilkas“, „šokinėjo aukštai kaip varlė“, „šliaužė lėtai kaip vėžlys“ ir pan.</p>
<p>Vaidyba</p> <p>Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose, kuria ir perteikia 3–4 veiksmų seką,</p>	<p>Vaidindamas vaizduoja, pvz., kaip Batuotas katinas žygiuoja ir dainuoja, sukinėdamasis į visas puses apžiūri karaliaus pievas, kaip iškėlęs kardą kovoja su žmogėdra. Sukuria savo pabaigą. Vaidindamas katiną kalba pasitikinčiu balsu, veikia drąsiai, ryžtingai. Stebi, ar kiti domisi jo vaidinimu.</p> <p>Muzikiniame ratelyje „Kaip aguonėlės auga“ atkartoja veiksmų seką ir laisviau, drąsiau kuria savą: vaizduodamas, kaip aguonėlė išdygo, stojasi rangydamasis į šonus, užaugo – iškelia rankas į viršų, pamosuoja, pražydo – sukioja kumšteliu, pajuda visu kūnu. Pasiūlo dekoracijas, kostiumus. Kartu su suaugusiuoju piešia, spalvina, klijuoja, dekoracijų detales, jas išdėsto, apsirengia kostiumu.</p>	<p>Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinti patiems vaidinti.</p> <p>Parodyti, kaip galima judėti ir kalbėti (intonuoti pagal tipiskus veikėjo bruožus, tempo ritmą: katinas juda ryžtingai, meškinas lėčiau, nerangiau, o zuikis – greičiau). Klausti, kaip galėtų judėti ir kalbėti koks nors fantastinis veikėjas, pvz., ateivis iš kosmoso.</p> <p>Stebėti vaikų vaidinimus stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Parodyti, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas. Įtraukti vaikus į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Drauge žaisti muzikinius žaidimus ir ratelius, parodyti ir skatinti laisvai, savaip kartoti veiksmus, pasidžiaugti vaikų sukurtais, klausti jų nuomonės, atsižvelgti į jų sumanymus.</p>
<p>Vizualinė raiška</p> <p>Savo emocijas, patirtį, išpūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Objektus vaizduoja ne</p>	<p>Piešia išryškindamas reikšmingas detales. Norėdami pasakyti viską, ką žino apie vaizduojamą objektą, piešia „permatomus“ piešinius (pvz., nupiešto daugiaaukščio namo</p>	<p>Svarbu turtinti vaiko patirtį, gausinti išpūdžius, kad vaiko kūrybinė raiška nebūtų skurdi (pvz.: skatinti vaikus tyrinėti artimiausią aplinką, dalyvauti</p>

<p>tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino, išryškina jų bruožus, detales. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti.</p>	<p>kambariuose detalai pavaizduoja tai, ką nori papasakoti). Vaizduoja žmogaus judesį (sulenkta einančio žmogaus kojas, iškeltas rankas) ir pan.</p>	<p>renginiuose, stebėti meno kūrinius, žmonių ir gyvūnų gyvenimą, klausyti istorijų bei patiems jas pasakoti ir kt.) Kuo turtingesnė bus vaiko patirtis, tuo išradingesnė, įdomesnė bus jo kūryba. Pradedant vaizduoti žmogaus judesius, svarbu tyrinėti kūno galimybes (gali lankstytis, šokinėti, suktis), stebėti kitų judesius (šokėjų, sportininkų), patiems išbandyti įvairius judesius ir pozas.</p>
<p>Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis bei kuria sudėtingesnius koliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis piešimo programomis telefone, kompiuteryje.</p>	<p>Eksperimentuoja, kuria piešinius, naudodami monotipijos, grotąžo technikas, papildydami gamtine medžiaga, popieriaus lankstinukais. Kuria siužetus, ornamentus iš laisvų bei pagal kontūrą iškirptų, išplėšytų iš popieriaus geometrinių formų, gėlių, lapelių, eglių ir kt. Karpo, lanksto, pina, audžia iš popieriaus juostelių, šiaudelių ir kt. Kuria paveikslus iš įvairių daiktų, jų dalių (žaisliukų, smulkių buitinių daiktų, kamštelį, vielučių, kt.) papildo sumanymą tapydamas, nupiešdamas papildomų detalių. Konstruoja erdvines figūras iš popieriaus, papjė mašė, gamtinių medžiagų bei įvairių antrinių žaliavų (buteliukų, dėžučių ir kt.) interaktyvios lentos kompiuterinės grafikos programomis spontaniškai kuria netikėtų vaizdų variantus, mėgaujasi, gėrisi savo atradimais.</p>	<p>Kalbėtis su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuoti, ką, kodėl ir kaip pavaizdavo, ką tuo norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. Aiškintis, ką jis dar norėtų papasakoti, sukurti. Gėrėtis jo sumanymais, pagirti už išradingumą ir kt. Skirti pakankamai pasinerti į sumanymų realizavimo procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje. Sudaryti sąlygas kurti, reikšti potyrius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis (pvz., piešti ant asfalto, šaligatvio plytelių, smėlio, ant šlapio popieriaus, laikraščio; piešti kitu teptuko galu, pagaliuku, akmenėliu, plunksna ir kt.). Numatyti vaikų kūrybingumą skatinančių meno projektų. Padėti išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, sugalvoti pavadinimus.</p>
<p>6-asis žingsnis Muzika Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spontaniškai perteikia išpūdžius. Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja.</p>	<p>Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. Muzikos kūrinyje atpažįsta ir skiria kai kuriuos instrumentus (pvz., smuiką, kankles, gitarą ir kt.).</p>	<p>Sudaryti vaikams sąlygas klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas ir skatinti juos dainuoti visur, kur ir kada tik įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant. Pamokyti dvibalsio dainavimo, Klausytis tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus.</p>
<p>Melodiniais vaikiškais instrumentais groja 2 – 3 garsų melodijas. Pritaria</p>	<p>Vaikiškais muzikos instrumentais groja melodijas, lietuvių liaudies dainas (pvz., „Virė virė košė“, „Du</p>	<p>Pasirūpinti, kad grupėje vaikai turėtų įvairių muzikos instrumentų, spalvotų natų,</p>

<p>suaugusiojo grojimui, Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai.</p>	<p>ožiukai“, „Ganau ganau aveles“, „Tu, saulute, vakaran“ ar kt.). Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses Grodami solo ir orkestre, stebi dirigentą, seka muzikos tempą, laiku įstoja ir baigia groti. Balsu, muzikos instrumentu kuria melodijas trumpam tekstui (pvz., pasakai „Buvo senis ir senutė“). Improvizuoja savo ir kitų kurtas dainas, ritmus, šokio judesius.</p>	<p>„dirigento lazdele“, muzikos įrašų, klausymosi aparatūra, video įrašų apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą. Groti kartu ir paskatinti vaikus groti vaikiškais instrumentais muzikines pjeses solo ir orkestre. Išsirinkti dirigentą ir pamokyti vaikus sekti dirigento judesius, kad jie kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinėlį. Žaisti kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, pasakėlėms; dalį teksto dainuoti, dalį kalbėti, pratinantis dainuoti „kaip operetėje“. Improvizuoti, kurti judesius kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms, šokiams.</p>
<p>Šokis Šoka sudėtingesnius ratelius, paprastųjų ir bėgamųjų žingsnelių autorinius ir natūralių judesių šokius. Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus.</p>	<p>Sujungia judesius atliekamus įvairiame erdvės lygyje (aukštyje), įvairiu tempu, panaudojant įvairius judesius be konkrečios istorijos, pvz., ridentis žemai ir lėtai, bėgti aukštai ir greitai, suktis per vidurį greitai, lėtinti sukimašį ir sustoti. Tą patį padaro, šokio elementų raišką siedamas su norima perteikti mintimi, šokio nuotaika, pvz., greitai sukasi pašokdamas aukštyn ir pakeldamas rankas į viršų, taip perteikdamas džiugesį arba lėtai svyruoja, nuleidęs rankas žemyn, perteikdamas liūdesį. Priderina šiuos savo judesių derinius prie muzikos, keičia atlikimo greitį atsižvelgdamas į muzikos tempą, nuotaiką.</p>	<p>Parinkti nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius. Galima naudoti ir kitų tautų folklorinę medžiagą, ypač jei grupėje yra vaikų iš mišrių šeimų. Jei renkamasi autorinius (profesionalių choreografų ar auklėtojų) sukurtus šokius, atkreipti dėmesį, kad juose nebūtų sudėtinių judesių (pvz., kryžiuoti kojas vieną prieš kitą, peršokti nuo dviejų kojų ant vienos arba nuo vienos ant dviejų), t. y. polkos, valso, ir kitų sudėtinių šokio žingsnių. Siūlyti vaikams stebėti gamtą ir atkreipti dėmesį, kaip kokie gamtos reiškiniai (lietus, vėjas, ugnis) bei objektai (gyvūnai, automobiliai, traukiniai) juda ar nejudą, ir ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas.</p>
<p>Vaidyba Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką, pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja teatro reikmenis, drabužius ir kt. Žaisdamas muzikinius</p>	<p>Vaidindamas pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, pavaizduoja pvz., daktarę lapę, kuri gydo miško žvėrelius ir paukštelius (žvirblį, kuris atstraksi ir čirškiančiu balsu skundžiasi, jog jam skauda sparnelį, stirną, kuri atsuoliuoja ir švelniai pasakoja apie sergantį savo vaikelį. Palaiko bendravimą su žiūrovais, į nuolat juos dirstelėdamas. Žaisdami teatrą, aptaria, kad kas</p>	<p>Skatinti vaikus žaisti, vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus. Reikalui esant, pasiūlyti savo idėjų, tačiau būti jautriems vaiko iniciatyvai, jos neslopinti. Pasiūlyti naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus ir aptarti kaip jie gali būti panaudoti įvairiems tikslams.</p>

žaidimus perteikia veikėjo mintis, emocijas.	kuo bus, ką ir kaip perteiks ir t. t.	Kartais kokį įdomesnę (pvz., nekasdienišką skrybėlę, didelę dėžę ir pan.) tyčia padėti aiškiai matomoje vietoje, kad vaikai jį panaudotų teatrinei kūrybai. Siekti, kad vaikas išgyventų pasitenkinimą.
Vizualinė raiška Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus.	Keli vaikai sumano ką vaizduos, tariasi, kuriame popieriaus krašte kuris vaikas pieš, pasirenka įvairias dailės priemones ir medžiagas. Kūrybos procese bendradarbiauja, vienas kitą taiso, dalijasi idėjomis, ginčijasi. Piešdami kuria fantastines istorijas ir ima žaisti. Kuria ornamentus, dekoruoja audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis).	Turtinti vaikų patirtį. Suteikti galimybę pamatyti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, meno kūrinius, menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, šventėse. Ugdyti vaizduotę, skatinant įsižiūrėti bei apibūdinti, kokia gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija, spalva (skleisti šilumą ar šaltį, kažką priminti ir t.t. Paskatinti sukurti savo inicialais išgražintą asmeninę kortelę, atviruką, paveikslėlių.
Skirtingiems sumanymams įgyvendinti tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo, kompiuterinėmis technologijomis.	Naudoja įvairias dailės priemones ir technikas, piešia įvairių spalvų linijomis, lieja dėmes, keičia spalvas ir t.t. Kuria vaizdus ant šviesos stalo, interaktyvios lentos, žaidžia kompiuterinės grafikos programa ir kt.	Skatinti eksperimentuoti ir patyrinėti įvairių medžiagų bei technikų teikiamas galimybes, padrašinti vaikus įvairiapusei kūrybinei raiškai, Kaupti vaikų kūrybos albumus, sukurtų kompozicijų nuotraukas kompiuterinius piešinius ir kt..
5.2. Estetinis suvokimas		
Vertybinė nuostata. Domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.		
Esminis gebėjimas. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais.		
1-asis žingsnis Susidomi, trumpai sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą, kai yra emociškai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.	Sutelkia dėmesį į klausomą muziką, juokiasi girdėdamas malonius garsus, verkia nuo nemalonių, garsų, nurimsta, kai kalbama, dainuojama raminančiu balsu. Įdėmiai ir su džiaugsmu žiūrinėja spalvingų iliustracijų knygele, liečia rankutėmis, šūkčioja, kalbina spalvingus paveikslėlius. Tepdamas pirštais dažus stabteli, pasižiūri į savo pirštus, pažvelgia į pėdsakus popieriuje ir, supratęs, kad tai daryti smagu, ima kartoti.	Kurti jaukią, gražią aplinką, kurioje vaikų akių lygyje būtų išdėstyti gražūs daiktai, vaikams prieinami žaislai, paveikslėliai, nuotraukos. Būti šalia vaiko, kartu su juo džiūgauti, padrašinti jo bandymus, pamokyti, kaip paimti ir rankoje išlaikyti piešimo priemonę.. Emocionaliai kalbėtis, žaidinti, bendrauti, kad girdėtų ir jaustų veiksmais reiškiamas emocijas.
2-asis žingsnis Skirtingai reaguoja	Aktyviai reiškia emocijas klausydamas linksmos muzikos,	Džiuginti vaikus ir padėti jiems kaupti muzikinius išpūdžius,

<p>girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą ar muzikos garsus, matydamas gražius gamtos, aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelėlių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.</p>	<p>dainos: džiaugiasi, šypsosi, kai daina ar muzika linksma, nuliūsta, susimąsto, kartais pravirksta, kai melodija liūdna. Stebi šokantį vaiką, pedagogą, profesionalų šokėją, sutelkia žvilgsnį, trumpais skiemenimis išreiškia savo susidomėjimą, ploja, jei patinka, suirzta, jei nuobodu. Ilgiau sutelkdamas dėmesį, seka, pats mėgdžioja veiksmus, garsus. Stebi piešiantį, tapantį suaugusįjį. Džiūgauja, krykštuoja, matydamas spalvingas gėles pievoje, gėlyne, nori jas pačiupinėti, nuskinti.</p>	<p>skatinti atidžiai klausytis muzikos, ja gėrėtis. Kartu su vaiku žaisti ir išraiškingai rodyti, kaip galima veikti, tarytum žaislas ar teatro lėlė būtų gyva. Vaiko piešinėlius išdėlioti matomoje vietoje, kad galėtų į juos pasižiūrėti.. Pagirti vaiką.. Suteikti galimybę vaikui pažinti ir išbandyti įvairias dailės medžiagas ir priemones. Sudaryti sąlygas matyti gražius gamtos bei aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius.</p>
<p>3-iasis žingsnis Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. Emocingai reaguoja žiūrėdamas savo ir kitų piešinėlius bei spalvingas knygelėlių iliustracijas, žaislus, girdėdamas darnų garsų, žodžių sąskambį, džiaugiasi savo puošnia apranga</p>	<p>Kartais klausydamiesi nuotaikingų vokalinių, instrumentinių muzikos kūrinių šypsosi, trepsi kojomis į muzikos taktą. Džiaugiasi girdėtu muzikos įrašu, daina ir bando kartu dainuoti. Domisi paveikslėliais, knygelėmis. Pats piešia linijų raizginius, tapo spalvines dėmes. Stebi šokį ir klausinėja, komentuoja. Linksmų vaidinimo epizodų metu juokiasi. Kiek ilgiau sutelkia dėmesį stebėdamas vaidinimą. Pasirodžius veikėjui, jį įvardija, komentuoja. Grožisi savo puošniais drabužiais. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.</p>	<p>Duoti klausytis įvairios nuotaikos muzikos kūrinių, kad vaikas juos įsimintų ir vėliau juos kartu aptarti. Skatinti pasakoti apie savo ar kitų vaikų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus, knygelėlių iliustracijas. Nestabdyti vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, ką nors vaizduoti judesiais. Džiuginti vaikus ir padėti jiems kaupti įspūdžius bei skatinti kūrybinės saviraiškos poreikį. Akcentuoti, jog teatre viskas vyksta ne iš tikrųjų, o taip yra sugalvota, pramanyta, sužaista.</p>
<p>4-asis žingsnis Džiaugiasi menine veikla, nori piešti, dainuoti, šokti, vaidinti, puošti ir gražiai atrodyti. Keliais žodžiais, sakiniiais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėrašį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelėlių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Skirtingai reaguoja į kontrastingo pobūdžio, meno kūrinius, aplinką.</p>	<p>Džiugiai eina į salėje vykstančią muzikinę valandėlę, noriai dainuoja, šoka, žaidžia. Išreiškia norą gražiai dainuoti, šokti, vaidinti, pratinasi gražiai sutvarkyti daiktus, žaislus. Įsijautęs emocingai komentuoja savo piešinį, knygelės iliustraciją ar kokį daiktą, drabužį ir pan. Nori puošti ir gražiai atrodyti. Reaguoja į kitų nuomonę. Vienaip reaguoja matydami šokant polką ir valsą (ima šokinėti arba ramiai linguoja). Pajunta knygelėje vaizduojamų personažų emocines būsenas. Pastebi ir emocingai reaguoja į kai kurias meno kūrinių, gamtos, buities</p>	<p>Sudaryti galimybes vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje, kituose darželyje vykstančiuose renginiuose. Atkreipti dėmesį, kai vaikas sako, kad nori gražiai ką nors daryti, palaikyti jo norą, pasidžiaugti, pagirti. Padėti pajusti vaizdo, nuotaikų pasikeitimus keičiantis linijai, formai bei spalvai. Pasikalbėti, kokius potyrius vaikui pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones, paklausti, kaip jam gražiau. Paskatinti reikšti savo išgyvenimus, pasakyti, ką pajuto.</p>

	<p>daiktų, šventiškai pasipuošusios gatvės, namų estetines savybes. Pasako savo nuomonę, kuris meno kūrinys, meninė veikla, (koncertas, spektaklis ar kt.) patiko labiausiai ir kodėl; įvertina savo ir kitų išorės grožį, gražų ar negražų bendraamžių poelgį ir t.t.</p> <p>Jautriai reaguoja į kitų vertinimus.</p>	<p>Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartoti žodžius „džiaugiuosi“ tavo piešinėliu, „puikiai atrodai“, „gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu. Skatinti kalbėti apie savo ir kitų darbelius: kodėl patinka, kuris gražesnis, kuris linksmesnis, kokių spalvų ar formų, kurį norėtų dar išgirsti, pamatyti ir kodėl?</p> <p>Padėti ugdytis pasitikėjimą savimi, pritarti, padrašinti tęsti savo kūrybą.</p>
<p>5-asis žingsnis</p> <p>Mėgaujasi šokiu, vaidyba, muzikavimu, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, darbais, geru elgesiu. Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus. Pasako kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas ar piešdamas. Dalijasi išpuodžiais po koncertų, spektaklių, parodų ir kitų renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, daiktą, aplinką, drabužį. Grožisi gamtos spalvomis, garsais, formomis.</p>	<p>Patikusius, sukėlusius daug emocijų kūrinius, daineles, ratelius prašo nuolat kartoti. Girdėtus muzikos kūrinėlius apibūdina žodžiais, pvz.: „polkutė – linksma, lopšinė – švelni, maršas – smagus, jį grojant smagu žygiuoti“ ir pan.).</p> <p>Išsako nuomonę, kodėl patiko ar nepatiko matytas šokis ir kodėl pačiam patiko ar nepatiko šokti. Žiūrėdamas vaidinimą atkreipia dėmesį į veikėjų elgesio, judėjimo, ypatybes, jas įvardija. Nusako pasakų, vaidinimų veikėjų balsų intonacijas ir jas pakartoja. Veido išraiška, judesiais, žodžiais parodo, kas patinka ar nepatinka. Džiaugiasi piešimo, tapymo bei kitos meninės veiklos procesu. Kalbėdamas apie draugo piešinį ar šokį pagiria, kad buvo gražu.</p> <p>Kartu su auklėtoju apžiūri dailės reprodukcijas, nuotraukas ar pažiūri filmo fragmentą. Diskutuoja, kas ką yra matę, elementariai aiškinasi, kuo skiriasi dailės kūrinys, fotografija, kinas ir kt.: Su dideliu susidomėjimu dalyvauja kitų kūrybos procese, pvz., su tautodailininke. Džiaugiasi ir gėrisi ornamentais išgražintais drabužiais, aplinkos daiktais.</p> <p>Trumpai grožisi gamta, sutelkia dėmesį ir pastebi spalvų ir formų, garsų darną ir įvairumą.</p> <p>Estetinių meno kūrinių ir savo kūrybos vertinimą susieja su doriniais, emociniais išgyvenimais,</p>	<p>Kartu su vaikais žiūrėti lėlių teatro vaidinimus, klausytis įrašų, stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiems kurti, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdo veikdamas, kurdamas, ir apie tai kalbėdamas. Skatinti vaikus vaidinti muzikantus, dainininkus bei šokėjus, vaizduojant, kad jie scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu; domėtis muzika, išraiškos priemonėmis, aptarti muzikos instrumentų tembrus, turinį, nuotaką ir kt.</p> <p>Sudominti vaikus patrauklia ir malonia veikla paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Išklausti vaiką ir pačiam pasakoti apie savo kūrybinius sumanymus. Sugalvoti įvairių būdų, kaip padėti suvokti ir papasakoti matyto kūrinio siužetą: žiūrėti pasakojimo videoįrašą, klausyti ausinėmis audioįrašo, pasakoti draugui „telefonu“ ir kt.</p> <p>Sudaryti galimybę stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros ir kt.) taikomosios, t.y. dekoratyvinės (keramikos, tekstilės, amatų, liaudies meistrų dirbinių ir kt.) dailės kūrinius, reprodukcijas parodose, mugėse, šventėse, tradiciniuose renginiuose.</p>

	<p>Draugystės dieną iškerpa iš popieriaus gėlę ir sako, kad nori padovanoti draugei už tai, kad ji gera ir dalijasi žaislais.</p>	<p>Sukurti situacijų, kad vaikas galėtų meno kūrinį, savo ir kitų meninę veiklą palyginti bei įvertinti.</p> <p>Gamta yra pats stipriausias estetinio ugdymo šaltinis, todėl skatinti vaikus pamatyti, pajusti kasdien atsiveriantį naują grožį. Nuolat ugdyti vaikų estetinį skonį, atkreipiant dėmesį į kasdien aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką.</p>
<p>6-asis žingsnis</p> <p>Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti ir t.t. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba.</p> <p>Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu.</p> <p>Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus ir jų nuotaiką bei kitus kilusius vaizdinius.</p> <p>Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, piešė, šoko, vaidino.</p>	<p>Emocingai išgyvena meno kūrinius (pvz., klausydamiesi valso, linguoja į šonus, vaizduoja, kad groja fortepijonu, užsimerkia ir pakelia akis į dangų ir kt.), pasakoja apie šokį; vaidindamas išraiškiai pakartoja frazes ir intonacijas.</p> <p>Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba, pasako, kas pasisekė, užrašo savo vardą, nori juos eksponuoti, rodyti kitiems.</p> <p>Siekia meninės kūrybos grožio, noriai ir su džiaugsmu stengiasi viską atlikti kuo gražiau.</p> <p>Apibūdina, palygina patikusią ar nepatikusią muziką, šokį, dailės darbelį, vaidinimą. Palankiai vertina patinkančią savo ir kitų kūrybinę veiklą, jų kūrinius. Pastebi neišraiškiai, nepavykusį atlikimą.</p> <p>Suvokia ir savais žodžiais apibūdina kūrinius. Įvardija skirtingus meno kūrinių sukeltus potyrius ir kilusias idėjas patiems veikti.</p> <p>Savarankiškai pasakoja stebėto šokio siužetą, nusako veikėjus, jų judesius, apibūdina šokio kostiumus.</p> <p>Supranta, kur sėdi žiūrovai, parodo, kur vaidins aktoriai, žino, kada vaidinimas prasideda, ir pasibaigia.</p> <p>Reiškia nuomonę apie grupės aplinkos estetiką, pastebi, kada daiktai tvarkingai ar gražiai išdėlioti, aiškina, kad švara ir tvarka – tai gražu. Saugo ir puoselėja gamtos grožį, noriai tvarko, puošia aplinką.</p> <p>Grožisi ir išraiškiais žodžiais apibūdina į akis krentančias gamtos,</p>	<p>Sudaryti galimybę pasidžiaugti savo ir kitų vaikų kūryba, demonstruoti kūrinius, ruošti visų vaikų arba autorines parodas, sudaryti individualius albumus arba kaupti skenuotų kūrinių elektroninius variantus, juos persiųsti tėveliams, kad vaikas girdėtų ir jų pagyrimą bei atsiliepinimą.</p> <p>Palaikyti ir skatinti vaiko norą siekti grožio, pagirti už jo pastangas, parodyti kitiems, užrašyti vaiko pasakojimą ir prisegti prie demonstruojamo darbelio, kad pamatytų, kad jo noras siekti grožio yra pastebėtas ir vertinamas.</p> <p>Skatinti vaikus aptarti stebėtą ar klausytą meno kūrinį, pagrįsti savo nuomonę, atsakant į klausimą, kodėl patiko ar nepatiko. Jei vienas vaikas sako, kad jam patiko, klausti, ar yra tokių, kuriems nepatiko, leidžiant suprasti, kad visokios nuomonės yra svarbios. Pratinti pastebėti ir atskirti kičą nuo tikrojo meno.</p> <p>Skatinti geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Paprašyti pakomentuoti, kurie kūriniai kelia estetinį pasigėrėjimą, pvz., malonu žiūrėti į gražius, grakščius šokio judesius ir pvz., veiksmus, kurie atgraso</p>

	<p>aplinkos daiktų, reiškinių ypatybes. Pastebi grupės aplinkos estetiką ir ja rūpinasi (tvarkingai išdėsto žaislus, daiktus, gražiai padengia stalą, noriai puošia grupę), pastebi savo ir kitų estetinę išvaizdą: tvarkingus drabužius, švarias rankas. Kritiškai savo ir kitų išvaizdai, pastebi, kada netvarkingai ar nešvariai apsirengę, atvirai išreiškia nepasitenkinimą ar susižavėjimą, pasako komplimentus. Gėrėsi ir palankiai vertina tinkamą bendraamžių elgesį, džiaugiasi pats gavęs pagyrimą bei piktinasi netinkamu elgesiu, išsako pastabą. Mėgdžioja pavyzdinę elgesį.</p>	<p>(nemalonu žiūrėti žiaurumu perpildytą animacinį filmuką. aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti. Patiems dalyvauti jį puoselėjant: nelaužyti medelių, dalyvauti jų sodinimo akcijose, neskriausti gyvūnų, paukščių, rengti jų sutiktuvėse ir kt. Gėrėtis gerai atliktu darbu, išsakyti nuomonę apie prastą. Pagauti momentą, kada vaikas kuo nors gėrėsi, džiaugiasi, pritarti jam, padiskutuoti, kodėl taip reikėtų elgtis, kaip kiti jaučiasi, kai mato kitą netinkamai besielgiantį, kokį elgesį pavadintų gražiu ir kt. Pratinti gražiai elgtis viešose vietose, pvz., teatre, koncerte, parodoje, prekybos centre ir kt. Skatinti suprasti, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuojant ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai. Siekiant, jog vaikas ugdytųsi gebėjimą pamatyti bei tinkamai įvertinti savo, kitų išorės grožį, Su grožiu susijusius dalykus įtraukti į kasdienės veiklos pokalbius ir veiklą, diskutuoti, kas gražu ir negražu, išnaudoti visas galimybes estetinėms vertybėms puoselėti. Kalbėtis, ką vaikas pats pakeistų aplinkoje, kad būtų gražiau, kurti ir realizuoti įvairius projektus.</p>
--	--	--

5. SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

Pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės
5.1. Kasdienio gyvenimo įgūdžiai		
Vertybinė nuostata. Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.		
Esminis gebėjimas. Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.		
1-asis žingsnis Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio.	Pats laiko šaukštelį, bando juo valgyti. Supjaustytą maistą mažais gabalėliais ima dviem pirštais ar sauja.	Pratinti būti savarankiškam: pačiam laikyti šaukštelį, puodelį ir semti šaukšteliu. Žaisti žaidimą „Pamaitinkime meškutį“, lėlytę“ ir pan.
2-asis žingsnis Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai.	Valgo sriubą, košę šaukštu, geria iš vaikams pritaikyto puoduko. Norėdamas tuštintis ar šlapintis	Skatinti valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo kiti grupės vaikai.

<p>Kartais parodo mimika, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ar šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.</p>	<p>rodo į tualetą ar kitaip pasako. Rengiamas kiša koją į batuką, ranką į rankovę, deda kepurę ant galvos. Tiesia nešvarias rankas, kad suaugęs jas nuplautų ar nušluostytų. Padedamas pučia nosį į nosinę. Nuneša žaislą (lėlę, mašinytę, kamuoliuką ir kt.) į jam skirtą vietą.</p>	<p>Grupėje turėti lėlėms drabužių. Žaisti žaidimus imituojant rengimosi veiksmus „Lėlytė eina į lauką“. Rengiant vaiką, pratinti apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka. Kurti žaidybines situacijas, skatinančias vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius: „parodykime meškučiui, kaip plauname rankeles“ ir pan. Kurti siužetines situacijas, skatinančias vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą: „mašinytė grįžta į garažą“ ir t. t.</p>
<p>3-iasis žingsnis Savarankiškai valgo ir geria. Pradedama naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą ir suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyt veidą, rankas. Padeda į vietą daiktą.</p>	<p>Valgo šaukštu, šaukšteliu, šakute. Pasako, kokius patiekalus mėgsta. Priminus arba pats savarankiškai eina į tualetą. Mėgina apsiauti batukus, apsilvilti, bando sagstyti sagas, varstyti batų raištelius. Prieš valgi, pasinaudojęs tualetu, susitepęs pats plaunasi rankas, prausiasi ir šluostosi veidą. Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.</p>	<p>Pratinti gerai sukramtyti maistą, neskubinti valgančio vaiko, mokyti valgyti ramiai. Pratinti keltis nuo stalo tik baigus valgyti. Siūlyti žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais bei apsirengti ir nusirengti. Kalbėtis su vaikais apie švarą. Naudoti įvairias spalvotas, vaikiškas higienos priemones. Sistemingai skatinti pažaidus sudėti žaislus į vietą.</p>
<p>4-asis žingsnis Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą.</p>	<p>Valgo nedideliais gabaliukais, gerai sukramto, valgydamas nekalba, neužsiima pašaliniais darbais, nežaidžia; taisyklingai naudojami šaukštu, šakute, pradeda naudotis peiliu. Pavalgęs nusivalo servetėle. padėkoja. Žino, kad galima apsinuodyti valgant nepažįstamas uogas, vaisius.</p>	<p>Priminti, kad vaikai valgytų neskubėdami. Kalbėti apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaidžiant mokyti skirti pagrindines produktų grupes: pieną, mėsą, vaisius, daržoves. Kalbėtis su vaikais, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves ir sudaryti sąlygas praktiškai tai atlikti.</p>
<p>Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus; plaunasi rankas, prausiasi ir nusišluosto. Priminus čiaudėdamas, kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė.</p>	<p>Pats eina į tualetą ir pasinaudojęs juo savarankiškai susitvarko. Pastebi, kada yra nešvarus, ir savarankiškai prausiasi, šluostosi rankšluosčiu, šukuojasi plaukus. Priminus čiaudėdamas, kosėdamas prisidengia burną ir nosį bei pasitraukia nuo kitų vaikų. Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.</p>	<p>Rekomenduoti tėvams aprenkti vaikus patogiais drabužiais. Pratinti vaikus savarankiškai apsirengti bei nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius. Mokyti vaikus taisyklingai plautis ir šluostytis rankas, praustis ir šluostytis veidą. Priminti, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį, naudotis nosinaite. Skatinti susitvarkyti žaislus, įvairiai motyvuojant, padedant.</p>

Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.	Pats neragauja jokių vaistų, neima degtukų.	Pasiruošti ir naudoti vaizdines priemones apie saugų elgesį. Rodyti mokomuosius filmus. Organizuoti saugaus elgesio savaites ir pan.
5-asis žingsnis Valgo tvarkingai ir dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir naudingas. Serviruoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo.	Išmano, kuriems patiekalams valgyti skirti įvairūs stalo įrankiai. Įvardija kelis sveikus maisto produktus ir kelis nenaudingus sveikatai. Pasako, vaisius bei daržoves valgyti naudingiau nei saldumynus ir kad saldžiuosius gėrimus gerti nesveika.	Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Paaikškinti pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą. Papasakoti apie per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. Kviesti vaikus į talką dengiant stalą gimtadieniui, šventei.
Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.	Pasako, kaip reikia apsirengti šiltu ir šaltu oru. Stengiasi būti tvarkingas, nesutepti drabužių, tvarkingai juos padėti, sulankstyti. Priminus savarankiškai pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. Suaugusiojo padedamas kloja lovą. Sudeda žaislus, šluosto dulkes, valo stalą, surenka šiukšles aikštelėje.	Priminti, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintele ir kt. Skatinti savarankiškumą. Pasiūlyti tvarkantis apsirengti specialiais vaikiškais darbo drabužiais.
Žaisdamas, ką veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. Priminus stengiasi sėdėti, vaikščioti taisyklingai.	Saugiai elgiasi grupėje, lauko aikštelėje (stengiasi bėgti nekliudydamas kitų, nelipti ant tvoros ir pan.). Taisyklingai sėdi (nesikūprina) ant kilimo, prie stalo. Atlieka pratimus, stiprinančius nugaros ir pilvo raumenis.	Organizuoti renginius apie saugų vaikų elgesį. Diskutuoti su vaikais, kaip konfliktus spręsti taikiai. Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai sėdėti, stovėti, vaikščioti. Stebėti ir priminti, kad taisyklingai sėdėtų.
6-asis žingsnis Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą. Stengiasi vaikščioti, sėdėti taisyklingai.	Taisyklingai naudojami peiliu. Valgydamas laiko šakutę kairiaja, peilį – dešiniąja ranka, šaukštą ir šaukštelį – tarp pirštų.	Kartu su vaikais aptarti, kodėl žmogus valgo. Paprašyti vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuoti, kurie iš produktų yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai, mokytis atskirti naudingą ir bevertį maistą. Piešiant, žaidžiant su lėlėmis ir kitus žaidimus, rūšiuoti maisto produktus) į naudingus ir vengtinus. Klausytis skaitomų knygelių, vaidinti, žaisti loto, žiūrėti filmukus apie žmogui naudingus maisto produktus.
Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna kojines, batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir	Jaučia, kada sušilo arba sušalo, ir savarankiškai apsirengia arba nusirengia megztinį, striukę, pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę.	Pasiūlyti vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabužiais. Sušlapusius rūbus, avalynę pasidžiauti. Prausiantis pratinti taupyti

avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas, veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarko žaislus, darbo vietą.	Plaunasi rankas, prausiasi, tvarkosi. Pažaidęs pats savarankiškai ar paragintas tvarko žaislus ir darbo vietą,	vandenį (atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplautų). Pratinti žaislus ir kitus daiktus dėti į jiems skirtą vietą.
Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis pagalbos pasiklydus iškilus pavojui	Pjausto daržoves, vaisius. Siuva, siuvinėja. Kala vinis į lentą.	Parūpinti įvairių žaislų ir darbo priemonių. Apsilankyti su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise ir k.t. Kartu su vaikais diskutuoti, aptarti, vertinti. Pasiūlyti, kad vaikai pasakytų, kai pastebės kurį vaikstantį ar sėdintį susikūpinus.

5.2. Fizinis aktyvumas

Vertybinė nuostata. Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminis gebėjimas. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydama pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

1-asis žingsnis Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi, žingsniuoja laikydamasis, vedamas ar savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą.	Vaikas ropoja per pagalvėles, per į ritinį susuktą takelį ir pan. Atsistoja, stovi ir vaikšto laikydamasis įvairiu atstumu sustatytų baldų.	Vaiko regėjimo lauke padėti žaislų ir skatinti ropoti iki jų; pasiūlyti ropoti tuneliu, po stalu. Svarbu nepalikti vaiko vieno. Žaisti žaidimą „Eikš pas mane“ (ištiesti rankas ir kviesti vaiką į savo glėbį); kviesti susipažinti su nauju žaislu: apžiūrėti, liesti, purtyti ir t.t.
Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais (nykščiu ir smiliumi) suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.	Vaikas laiko rankoje žaisliuką, juo suduoda per matomus daiktus, siekia ir čiumpa žaislus, perima juos iš vienos rankos į kitą.	Siūlyti dėlioti žaislą ar kokį nors daiktą iš vienos rankos į kitą. Žaisti su daiktais ir žaislais skirtingų formų ir spalvų, kuriuos galėtų liesti, glostyti, vartyti, maigyti, belsti, daužyti vienas į kitą, mėtyti, spaudyti visa ranka ir smiliumi, dėlioti iš vienos rankos į kitą. Žaisti žaidimus: „Spalvotos kaladėlės“, „Rainas katinėlis“, „Barškučiai“ ir kt. Žaisti su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais ir t.t.
2-asis žingsnis Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis,	Vaikas vaikšto pasiėmęs žaislą, eidamas sustoja, vėl pradeda eiti ir keičia ėjimo kryptį. Žaidžia su judėjimą skatinančiais žaislais. Vaikas užlipa kelių pakopų laipteliais, laikydamasis laiptų turėklų. Užlipa ir nulipa nuo kėdės.	Siūlyti žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą: „Atnešk žaisliuką takeliu“, „Ištaškyk balutę“, „Skrenda paukšteliai“ ir kt., sudarant vaikui galimybę nešioti žaislus „takeliu“ tarp dviejų virvių, stumdyti žaislinį vežimėlį,

<p>pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį ir išlaiko pusiausvyrą.</p>		<p>vaikytis ir ridenti kamuolį, joti ant linguojančių žaislų, važiuoti pasispiriant kojomis, Turėti grupėje žaislų, kuriuos galima stumdyti, sėdėti ar jais važinėti. Žaisti įvairius judrius žaidimus: „Josim josim į turgelį“ ir kt.</p>
<p>Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą, apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gauda kamuolį.</p>	<p>Vaikas sudeda 4–6 kaladėles vieną ant kitos, varto knygelę po vieną puslapį, atsuka, užsuka dangtelius.</p>	<p>Siūlyti statyti bokštelį, užsukti ir atsukti dangtelius. Pasiūlyti padaryti kamuoliuką (paimti popieriaus lapą ir suglamžyti) Ištiesus rankas pagauti kamuolį, mesti jį abiem rankom, ridenti kitam vaikui, prašant atridenti atgal, aukštyn, tolyn. Žaisti judrius žaidimus: „Pavyk sviedinuką“, „Kas pirmesnis, greitesnis“. Duoti lipdyti iš minkšto plastilino ir kt.</p>
<p>3-iasis žingsnis Pastovi ant vienos kojos. Tikslingai, skirtingu ritmu eina, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį.</p>	<p>Stovi ant vienos kojos (apie 3–4 sekundes). Vaikšto, bėgioja aplink pagalvėlę, gulinčią ant grindų, jos neužkliudydamas; keturiomis, kaip šuniukas, nerangiai kaip dramblys, tyliai kaip pelė, ištiesęs kaklą kuo aukščiau kaip žirafa; eina ant grindų išdėstytomis pėdomis paprastai, ir ant pirštų galų. Laikomas už rankos šokinėja abiem kojomis, ant vienos kojos, paskui ant kitos.</p>	<p>Sudaryti sąlygas vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų (žaidimas „Neužkliudyk“). Eiti aukštai keliant kojas, pasistiebus ant pirštų galų, peržengiant kliūtis (imituoti gandro, arkliuko, anties ir kt. žingsnius). Sudaryti sąlygas vaikams laiptoti kopėtėlėmis, siekiant tikslo (pasiekti, nukabinti). Lipti 3-4 skersinius iki pakabinto daikto, pakaitiniu žingsniu. Žaisti įvairius judrius žaidimus.</p>
<p>Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mēto, gauda, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.</p>	<p>Įmeta kaštoną, gilę į dėžutę, kurioje padaryta tinkamo dydžio anga. Ridendamas ar mesdamas kamuolį taiko į kėglius, vartelius. Atsuka ir užsuka įvairaus dydžio dangtelius; sudeda daiktus vieną ant kito (pastato 5–6 kubų bokštą); ant siūlo suveria sagas. Į išvirščią pusę išverčia savo kojines. Gauda suaugusiojo metamą kamuolį, kai pagauna, kamuolys metamas iš naujo, vis labiau nuo jo tolstant. Įkerpa žirklemis popieriaus kraštą.</p>	<p>Pasiūlyti vedžioti labirintą (tegu veda pieštuku arba piršteliu, o kad būtų įdomiau, sugalvoti pasakojimų, pasakų: kur veda kelias, pas ką ir t. t.). Sudaryti galimybes vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Kartu su vaikais pasidaryti vėrinį, (verkti karoliukus makaronus, sagas ir t. t.) ir kitus žaidimus. Mokyti žirklemis įkirpti popierinės saulutės spindulėlį.</p>

<p>4-asis žingsnis. Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu; lipa laiptais nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką.</p>	<p>Eina lyg čiuoždamas, o kai suplojama rankomis, eina aukštai keldamas kelius. Žaisdamas juda įvairiais būdais (vaikšto kaip gandra, šokinėja kaip varlė ir kt.). Atsigula ant nugaros ir „mina dviratį“ (iš pradžių lėtai, paskui vis greičiau). Suglaustomis kojomis šoka į apskritimo vidų ir atgal bei šokinėja viena koja.</p>	<p>Siūlyti įvairių žaidybinių situacijų, kurios skatintų vaikščioti ant pirštų, kulnų (pvz., įsidūriau į pirštelį, todėl einu ant kulno ir kt.); eiti linija, nenukrypdamas nuo jos, paskui grįžti atbulam. Sudaryti sąlygas važinėti triratukais, paspirtukais.</p>
<p>Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.</p>	<p>Pieštuku, teptuku piešia, braižo nesudėtingas geometrines figūras. Iš plastilino lipdo įvairius daiktus, kerpa tiesiai, taisyklingai laikydamas žirkles ir klijuoja paveikslėlius. Vieną ant kito dėlioja daiktus (pastato 8– 10 kubų bokštą); glamžo popierių ir formuoja įvairaus dydžio gumuliukus; išvarsto batų raištelius ir iš naujo suveria; atsega ir užsega sagas. Vaikas ranka, paskui visais pirštais liečia stalą.</p>	<p>Sudaryti vaikui sąlygas minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Leisti kirpti nesudėtingas formas, priklijuoti jas ant popieriaus. Žaisti pirštukų žaidimus; su gamtinėmis medžiagomis (kaštonais, gilėmis, pupomis ir t.t.), paslėpti kokį nors daiktą (mažą žaisliuką, kamuoliuką, vaikas jų ieško ir kt.), arba pasiūlyti pabūti vaistininku (daiktus imti žnyplėmis, pincetu); perdėti iš vieno indo į kitą karoliukus ir t.t..</p>
<p>5-asis žingsnis Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, eina vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų, vingiais. Šokinėja abiem kojomis vietoje bei judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrenginiais. Spiria kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių.</p>	<p>Eina ir bėga, greitėdamas ir lėtėdamas, vingiais bei atlikdamas kitas užduotis. Šokinėja, užlipa ant paaukštinimo ir nušoka ant žemės. Meta kamuolį, sniego gniūžtę į taikinį, mėto kamuolį vienas kitam ir gauda, meta į žemę viena ranka, kita jį pagauna, spardo kamuolį. Laipioja kopėtėlėmis, bokšteliais. Greitai, vikriai atlieka įvairius judesius.</p>	<p>Organizuoti veiklą, kad atliktų įvairius judesius, įveikdamas kelyje kliūtis (perlpti, pralįsti peršokti ir t.t. Organizuoti bėgimo estafetes, įvairių šuolių žaidimus, panaudojant įvairias priemones: kamuolius, lankus, lazdas, virvutes, kaspinus ir t.t. Žaisti įvairius žaidimus: išsisukinėjimo, kurių tikslas ilgiau likti nepagautam; šokinėti per šokdynę, lanką, peršokti žemas kliūtis, pašokti ir pasiekti daiktą; laiptuoti įrenginiais. spardyti kamuolį į taikinį ir kt. .</p>
<p>Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Atlieka sudėtingesnius</p>	<p>Piešia bei rašo pieštuku. Pieštuką laiko taisyklingai. Veria ant virvelės smulkius daiktus,</p>	<p>Pasiūlyti piešti įvairias linijas, (pieštuku apvesti apverstą lėkštutę, puoduką ar kt. daiktą,</p>

<p>judesius pirštais ir ranka (veria smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Iš įvairių padėčių meta kamuolį į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.</p>	<p>apsirengia ir nusirengia, užsega ir atsega sagas, užsiriša ir atsiriša raišteliu. Iš storų siūlų pina kasą, veja virveles, apsaugo virvę skalbinių segtukais. Sprigtu svaido rutuliukus. Meta kamuolį į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna.</p>	<p>atlikti sudėtingesnes užduotis. Sudaryti sąlygas žaisti su pipete ir t.t. Parinkti įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karoliukų), kad vaikas galėtų verti ant siūlo. Duoti krepšį su skalbinių segtukais ir juos prisegti.</p>
<p>6-asis žingsnis Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius; bėga suoločiu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu.</p>	<p>Eina voroje ratu, greta kito vaiko, atbulomis, gyvatėle ir t.t. Bėga greitindamas ar lėtindamas tempą, aukštai keldamas kelius. Šokinėja ant vienos kojos pirmyn. Važiuoja dviračiu plačiu ir siauru takeliu, ratu.</p>	<p>Sudaryti sąlygas vaikams žaisti įvairius žaidimus, organizuoti estafetes. kurių metu galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais, įveikti kliūtis, lenktyniauti, mėtyti, spardyti kamuolį ir t.t.</p>
<p>Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Atlieka sportinių žaidimų elementus su kamuoliu, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus.</p>	<p>Kerpa įvairias formas, taisyklingai naudodamasis žirkklėmis. Savarankiškai ant kartono išduria skylutes, neria siūlą ir daigsto. Žaidžia komandinius žaidimus su sporto elementais.</p>	<p>Pasiūlyti įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą; ant kartono išdurti skylutes ir duoti didelę adatą su ryškios spalvos siūlu, tegul lopo, dygsniuoją. Kurti ornamentus, nesudėtingus rūbelius lėlėms, maišelius ir kt., daryti kutus siuvinėti, nerti vašeliu. Parūpinti priemonių, tinkančių sporto žaidimams (krepšinio, futbolo kamuolių, badmintono rakečių, lazdų, kėglių ir kt.). Organizuoti rungtynes, kad galėtų varžytis tarpusavyje.</p>